

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISK DAGBLADET

Kolmapäeval, 30. juulil 1975

Nr. 57 (4047)

17. aastakäik

'Olge vaiksed, siis võib-olla tuleb perekond'

— Olge vaiksed ja ärge pasundage oma situatsiooni nii palju rootsi ajakirjandusele, siis võib-olla saate kätte oma perekonnad! Seda ütles N. Liidu konsul Burkanskas Viktor Soitule ja Valentin Agapovile, keda ta oli kutsunud kõnelusele seoses kahe ärantüüpi kampaaniaga oma perekondade kättesaamiseks Tallinnast ja Moskvast.

Kohtamine toimus esmaspäeval ja mehed olid oma käigust informeerinud rootsi võimusi.

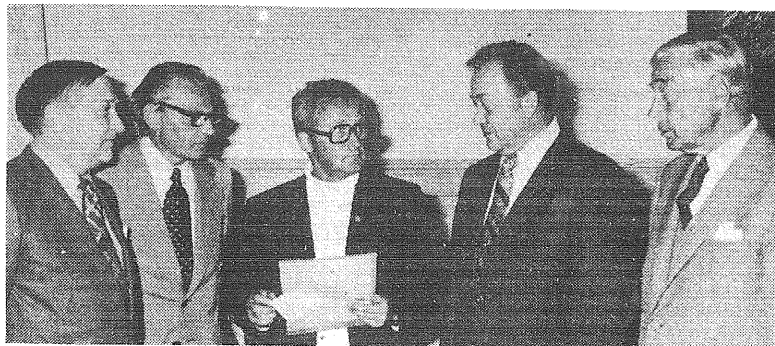
Soitu ja Agapov olid pärast kohtamist pessimistlikud, sest ilmselt oli konsuli eesmärgiks mehi vaigistada, nii et nende juhtum avalikkuse ees unustusse vajuks. Nad ei kavatse

aga järgida nõuandeid, vaid jätkavad võitlust avalikkuse kaudu usus, et see siiski on tee, mis mõjutab nõukogude võime järeleandmisele. Mõlemad mehed ei ole ju toime pannud mingit poliitilist kuritegu, vaid on ainult valinud vabaduse. Perekondade ühinemine on seega eeskätt humaansuse küsimus Moskvale.

Balti delegaadid Rootsi valitsuse esindaja juures

Rootsi kaubandusminister Kjell Olof Feldt, kes välisministri puhkuse ajal on tema ülesandeks, võttis neljapäeval, 24. juulil vastu Balti delegatsiooni seoses Euroopa julgeoleku- ja koostöökonverentsi lõpuistungiga, mis toimub Helsingis.

Delegatsiooni koosseisus Balti ülemaailmse Nõukogu aseesimees Ilmar Ploor, Läti Kesknõukogu esimees Rootsis, Imants Freimanis, Esinduse bürojuhataja Ahti Pae ja Esinduse Väliskomisjoni esimehe k.t. Ants Kippar esitas Rootsi valitsusele Balti ülemaailmse Nõukogu memorandum, paludes ühtlasi Rootsi valitsuse toetust esildises põhjendatud seisukohatadele.

Min. Kjell Olof Feldt Balti delegaatidega. Vasakult Läti Kesknõukogu esimees Imants Freimanis, Rootsi Eestlaste Esinduse bürojuhataja Ahti Pae, välisministri ülesandeks kaubandusminister Kjell Olof Feldt, Balti ülemaailmse nõukogu abiesimees Ilmar Ploor (New yorgist) ja REE väliskomisjoni abiesim. Ants Kippar.

Kaubandusminister K.O. Feldt võttis delegatsiooni vastu oma tööruumides. Pärast delegatsiooni liikmete tutvustamist bürojuhataja Ahti Paelt, pöördus ministri poole põhjendava sõnavõtuga BÜN aseesimees Ilmar Ploor, rühutades m.h.järgmiselt:

— Euroopa Julgeoleku- ja Koostöökonverentsi lõpuistungil Helsingis ei kaitse ühegi riigi delegatsioon Eesti, Läti ja Leedu rahva hõve ega seisukohti. Sel põhjusel on

Balti Ülemaailmse Nõukogu olnud sunnitud veelkord kõigile konverentsist osavõtjatele riikidele esitama memorandum, lootuses, et see sübralike riikide ja valitsuste poolt leiab ka tähelepanu. Pöördudes Rootsi valitsuse poole julgustab meid teadmine, et peaminister Olof Palme on rahvusvaheliselt tuntud iga riigi ja rahva vabaduse ja enesemääramise õiguse eest võitleja. Meie oleme veendunud, et peaministri selleko-

hane teadaanne Helsingis, arvestades ka eesti, läti ja leedu rahvaste vabaduse ja enesemääramise nõudeid, leiab tunnustavat tähelepanu ja toetust mitte üksnes nende rahvaste, vaid ka laiemal avalikkuse poolt.

Teadaolevalt ei sisalda julgeolekukonverentsi kokkuleppe okupatsioonide ega orjuse legaliseerimist Ida-Euroopas. Kokkuleppe ratifitseerimiseks on vaja osavõtnud riikide parlamentide otsuseid. Järg lk. 2

"Maailmalinn" kõigile elamuseks

Maailmalaager "Metsakodu" skautide ja lauariiuhit skm. Rein Asu, kellele "ameeriklased" kaela riputasid oma eellaagrist osavõtnute nimesiltidest "pära" — a la Honolulu ... (MK-fotod KRUSMÄGI/MAANDI)

METSAKODU (EPL erikirjasatjalt) — Eesti nooruse "maailmalinn". Metsakodu elas kiiresti sisse normaalsele elule. Mitmest maailmakaa-rest kokkutulnud poisid ja tüdrukud sulasid ühiseks eesti

pereks. Kui suurilaager algas kuumuse ja päikesega, siis tutvustas ilmataat telkivat noorust ka piserduva vihmaga, mis aga kellelegi liiga ei teinud ja kolmapäeva õhtuks teatritenduseks jäi vihm

ära nagu tellimise peale. Teater kujunes elamuseks nii noortele kui vanadele. Metsateatri rezhissöör Ao Vaks tegi oma ansambliga head tööd. Kuna oli esimene külalispeev, siis ei olnud vabaõhuteatris

enam istekohtagi.

Laagri tegevus on jaotatud eri päevadeks, nagu Saksa-maa, USA ja Kanada päevad, teatri- ja matkapäevad, Rootsi oma päev, kirikupäev, kor-rastamispäev ja — lahkumi-

sepäev. See viimane on maailmalinna likvideerimise päev: teisipäeval, 29. juulil pakiti taas telgid ja algas ko-jusõit.

Laagri pere suurenes tege-Järg lk. 8

EPL

Kolmapäeval, 30. juulil 1975

Õhus ja maal

Nõukogude esimese nn. sputniku lennutamine maailmaruumi 1957 oli pühloogiliselt üsna tugevaks löögiks ameeriklastele, kuna siitpeale oli selge, et võimalikus tulevikus sõjas ei võinud USA enam tunda enneast julgena suurte veekogude taga. Üheks tagajärjeks oli Ameerika Hääle saadete revideerimine nõnda, et nõukogude vene kommunismi aktiivne arvustamine kadus ja järel jäi peamiselt teadete edasiandmine. Sellele seitsis täiendava sammuna Ameerika Hääle eesti, läti ja leedu keelsete Münchenisaadete lõpetamine koos vastavate osakondade likvideerimisega, mida ametlikult põhjendati vajadusega kulusid kokku hoida. Sisuliselt oli aga tegemist president Eisenhoweri valituse katsega leevendada vahetorda N. Liiduga ajal, mil viimane püüdis ministeeriumi järele jõuda USA-le või temast isegi mööda minna maailma võimsaima riigina.

Võidujooksus maailmaruumi pärast jäi Eisenhoweri ajastu siiski passiivseks. Põore tuli president Kennedy ametisseastumise, mil kehtestati kiirendatud programm sihiga jõuda venelastest ette ameeriklaste maandamisega kuuale, mis pidi ühtlasi näitama ameerika süsteemi üleolekut kommunismist. Kuuekümmend aastat kujunesidki võidujooks otsustavaks perioodiks. Hrushchov hoopis küll algul, et venelastel olevat korda läinud läkitada lasuga kuuale N. Liidu vimpli, aga 1969 olid ameeriklased siiski esimesteks kuul maandunud inimesteks ja järgnevatel aastatel kordasid nad seda veel mitmel puhul. Venelaste jäi see saavutamata ning kuuale jõudmise asemel hakkasid nad ehitama tehniliselt rohkem komplitseeritud, aga propagandaliselt vähem mõjuvaid lendkahi ja platvorme ilmaruumi uurimiseks. Ameeriklased vastasid sellele samasuguste ettevõtete arendamisega, mispeale võidujooks hakkas aegamööda raugema.

Nõnda oli lugu seitsmekümnendate aastate algul, mil hakati üha rohkem rääkima pingeühendusest supervõimude vahel. Läks kõiku Euroopa julgeoleku ja koostöö konverents, mida N. Liit oli ammugi tahtunud. Kõiku läks

ka konverents relvastatud jõudude vähendamiseks Kesk-Euroopas, mida lääneriigid olid kaua soovinud. Kui maapinnal aetakse niiviisi asju, milks siis mitte kasutada ka ilmaruumi uue poliitika vaimus? Nõnda küsiti arvatavasti Moskvast, kust tuli ka ettepanek Washingtonile korralda vene kosmonautide ja ameerika astronautide kohtamine ilmaruumis mõlemate lendkehade ohen-damisel. See näitaks, et ilmaruum on küll olnud suurvõimude võistlusväljak, aga võib ka olla kohaks pingeühendamise edutamisel.

Juuli keskpaigas toimusid kahe lendkaha kopeidamine ei pakunud tehniliselt midagi uut, sest mõlemad pooled on samasugust praktikat kasutanud igati juba üle kuu aasta. Nüüd toimetunud kopeidamine on tegelikult ka üsna odav viis pingelangenamise poliitika demonstreerimisel. Mida ta väärt on, sellest kõneleb poolit jagu relvastamine. Nagu kuuemünnendatel aastatel, nõnda kestab relvastusvõidujooks ka käesoleval aastakümnel. Relvad arenevad ja täienevad, neile lisandub uusi, mis teotavad automaatseid tegevust lahinguväljadel. Ilmaruumis keerlevad suureneval hulgal spioon-satelliidid, mis on saanud justkui loomulikeks taevakehadeks, millede eest ei jää varju midagi, mis maapeal sünnib.

Kuni asjase kosmonautide väljamängimiseni ilmaruumis on venelased rangelt kinni pidanud saladuslikust oma lendkehade stardikohast Kazahstanis. Nüüd oli ameerika astronautidel juurdepääs sinna ja stardikohata näidati ka Sojuz-19 väljatulistamisel ning kosmonautide tagasitulekut sellest eemal. Ameerika poolt on aga teravalt arvustatud venelaste salapäraseid kõige puhul, hoolimata vene esialgsest lubadusest olla avameelne. Niimelt on ikka juhtunud nõnda, et ameerika astronautide toimetati vene raketibaasi ikka õsiti sinna ja tagasi. Ameeriklaste arvates on niisugune talitusviis seletatav üksnes sellega, et venelased kartsid näidata ameeriklastele midagi raketibaasi lähemast või kaugemast ümbrusest. Ometi peaks venelastel olema teada, et USA tunneb olusid küllasti hästi tänu oma spioon-satelliitide ülesvõttele.

Ameerika poolt tõstetakse sel puhul esile, et pole ka teada, kas ja kuidas N. Liit mõtleb koostööd ilmaruumis jätkata. Midagi selle kohta ei ole teatavaks saanud, mispärast kõik näib olenevat sellest, mis edaspidi juhtub maapinnal.

A.K.

Ekstremism

Kummaline tunne tekkis, kui Rootsi monopoliraadio korraldas programmi ühenduse Helsingis toimuva n.n. julgeolekukonverentsi ettevalmistuste kirjeldamisega akki ühelt, et soome julgeolekuvoimud püüavad teha kõik "balti ekstreemistide" eemahoidmiseks.

Ei ole ju tavaline, et balti ekstreemgrupe, kes on kõige ra-

Economist:
Lääs on nõus
ida anastustega

Euroopa Julgeoleku Konverentsi tulemusena Helsingis 30. juulil allakirjutamisele tuleva deklaratsiooni kohta ajakirjanduses avaldatud sõnavõtteid hulgas on üks huvitavamaid juba 12. juulil inglise nädalajakirjas "Economist" ilmunud kommentaar. Selles konstateeritakse kõige pealt, et see deklaratsioon annab 35 riigi tunnustuse N. Liidu poolt Teise maailmasõja ajal Poolalt, Saksaamaalt, Soome, Tšehhoslovakiast ja Rumeeniast vägivalt ära võetud 114.000 ruutmiili vallutamisele. Sõjalise jõuga vallutamine tunnustatakse seega lubatavaks, samuti kui tunnustatakse lubatavaks suure tüki Saksaamaa küljest ära võtmise Poola poolt, kuna samal ajal nõutakse Iisraelilt 1967. a. sõjas tehtud vallutustest loobumist. On seega ilmne, et Helsingis tuleb allakirjutamisele dokument, mida Hiina nimetab ebavõrdseks lepinguks.

Järeldus sellest on ilmne. Küllalt vägevad riigid võivad vilistada neile pühimõttele, mille austamist nõutakse väiksemalt. Igal juhul on lääneriigid andnud oma valikva nõusoleku selleks, et Elbe jõest idala pool asuvad alad jäävad alaliselt kommunistlikeks. Ja vastutasuks sellele mõõnduse eest ei ole saadud midagi peale lubaduse, et kuigi Euroopa riide ei saa muuta jõuga, siis saab seda teha kokkuleppe teel. See akadeemilisena kõlav erinevus 1970. a. Saksa Liiduvahariigi poolt sõlmitud lepingust, milles üeldakse, et piirid on "püstitatud", s.o. et neid ei saa üldse muuta, ongi aluseks "suuremaks järeleandmiseks" N. Liidu poolt.

Teliseks on venelased nõustunud kolm nädalat ette teatama manöövrimest, millest võtavad osa üle 250 000 mehe ja mis toimuvad 156 miili lauses piiriallises tsoonis. Kuigi see on ainuke Euroopa julgeolekukonverentsi tulemus, mis näib Euroopa julgeolekut suurendavat, osutub sellegi väärtus problemaatiliseks. Manöövrimest teatamine ei ole N. Liidule nimelt kohustuslik, vaid ta võib seda teha, kui tahab. Pealegi püüdnud see mõõndus ainult manöövreid aga mitte sõjaväekust ümberpaigutusi muul otstarbel.

Peale eelnimetatud asjaolude leidub Helsingis allakirjutamisele tulevas lepingus ainult väga ebamäärased

lubadusi "teha oma parimat" mõnede uute piiride tekkimise läbi lahkujäänud perekondade ühendamiseks, enamale oma kodumaa lüüklustega abiellumise võimaldamiseks ning läänemaade külastamiseks ettesaadud takistuste vähendamiseks. Nende lubaduste väärtus selgus aga N. Liidu kategoorilisest keeldumisest kindlaks määrata aega (1980?), mil kõik Euroopa riigid peaksid kehtestama võrdset liberaalset passi ja viisaeskirjad.

Euroopa julgeoleku konverentsi lõppemisega on kõik lootused kadunud, et see mingil moel oleks kergendanud vägede vähendamiseks peetavaid läbirääkimisi Viis. N. Liit on seal piisunud jä-

relandmatult oma nõudmistele juures, mis tähendavad Varssavi-pakti maade sõjalise üleoleku permanentseks muutmist. Nende nõudeks on, et Kesk- ja Põhja-Euroopas hoitavate sõjajõudude vahet korras jääks 3:1 soomusjõude, 3:2 inimmaterjali ja 2:1 lennuväe alal Varssavi-pakti maade kasuks.

Käesolevas kommentaaris, nagu nägime, ei arvustatagi enam Balti riike nende maade hulka, millele allaneelamisele nüüd 35 riigi tunnustatakse. Ainuke kommentaar, mida me oma poolt selle kohta võiksime teha, on see, et asjad peavad veel tüki maad halvenema, enne kui need paranevad hakkavad. (EPL/F).

"Vabaduse vahtkond"
HELSINGI PUHUL

Ülemaailmse Balti Nõukogu algatusena on Helsingis toimuv julgeolekukonverentsi puhul organiseerimisel aktsioon, millele antud "Vabaduse vahtkonna" nimetus. Selle aktsiooni eesmärgiks on 30. juulist 1. augustini ülemaailmselt tõmmata avalikkuse tähelepanu Eesti, Läti ja Leedu saatusele. Aktsioon koosneb kahest osast: demonstratsioonist ja informatsioonilistest.

Rootsis on "Vabaduse vahtkonna" aktsiooni läbiviitaks Balti Koostöö komisjon - peamiselt küll Rootsi Eestlaste Esindus ja Läti Kesknoorkogu, kuna Leedu Ohingupool leedulaste vahese arvu tõttu on abi väike.

Stockholmis on "Vabaduse vahtkonna" demonstratsiooni kohaks ette nähtud Kungsträdgårdeni see osa, kus seisab Karl XII asamas, ja põhjusel et selle lähemas ümbruses liigub võrdlemisi rohkesti rahvast. Demonstratsioon kehtast alaltabedatud ajal iga päev kl. 10-20. Eesti, Läti ja Leedu lippu valves seisavad rahvarlides neid või naised, aktuaalsete tekstidega plakatiidide demonstreerivad samas noored või täiskasvanud mehed. Selgitavat materjali. ÜBN memorandumid näol jagavad kolmandad, kellele ülesandeks on ka vastata esitatud küsimustele ja järeleparimistele.

"Vabaduse vahtkonna" aktsiooni korraldamiseks on Esindus ja Läti Kesknoorkogu pöördunud kohalike toimekondade ja volinike poole ülemaailmselt. Soovitsakse, et aktsiooni teostaks iga keskuses kasvõi 3-4 tundi neil päevil, kui Helsingis käib istung. Korraldajad paluvad eriti noorte abi, et sellega avada võimalust ka enamusrahva noorusele sõidarsuse näitamiseks balti rahvastele. Aktsiooni teostamisel pole oluline mitte demonstreeride arv, küll aga selle ühtsus - s.t. et võimalikult iga keskus, kus leidub eestlasi ja lätlasi, suuremal arvul demonstratsioonil ka aset leiaks.

Pealinna hästi õnnestuva "Vabaduse vahtkonna" aktsiooni läbiviimiseks palub Esindus abi kõigil rahvuslikult häälstatud kaasmalealistel Igaüht, kes nõus abi andma, palutakse helistada Esinduse büroosse. tel. 67 70 53, 67 70 32.

Balti delegatsioon

Algus lk. 1

Arvatavasti püüab N. Liit ja tema mõjuvõimused asuvad valitsused julgeolekukonverentsi kokkuleppeid tõlgendada oma viisil ja omakaus seisukohtadest. President Gerald Ford on seda ette nähes juba rõhutanud, et nn. piiride küsimus ei tähenda arengu tsemienteerimist, kuna ette on nähtud võimalus piiride korrigeerimiseks rahuliku arengu raames. Venelaste huvis on propagandaliselt ja nende poolt okupeeritud rahvast üinutamise eesmärgil kokkuleppeid tõlgendada selliselt, et rahvad, kes nende ikkes vabaduse kaotanud, manduks oma usus ja tulevikul lootuses. Teiste sõnadega: N. Liit kasutab Julgeolekukonverentsi kokkuleppeid oma rahva vastu. Neil põhjustel ongi ülimalt oluline, et demokraatlike maade esindajad konverentsi lõpustungil avaldaksid teisesisulisi - enam lootust andvat ja vabaduse võimaluste laiendamist seisukohti.

Kaubandusminister K.O. Feldt tänas delegatsiooni osutatud tähelepanu eest ja andis lubaduse üle anda esitatud memorandum koos suuliselt lisatud motiividega Rootsi valitsuse delegatsioonile. (EPL/REE)

EESTI PÄEVALEHT

Eestikeelne Dagbladet

Peatoimetaja Johan Koika

Vastutav valitsaja

(ansv. üg.)

Arvi Moor

Toimetuse ja talituse

EESTI MAJAS Stockholm:

Wallingatan 32, 1 tr

Postiaadress: Box 667

101 29 Stockholm 1

Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilistunas Jüri Aus

Andr. Eesti Päevaleht, Box 120,

63, 02 Eskilistuna, tel. 016/14 77 72

Tellimispostigra nr. 15 67 70-0

Kulutisartvete postigra 60 80 00-0

Eesti Päevaleht Förlägs AB,

Stockholm

Tellimishinnad:

Aasta kr. 187:—

Termin (4 kuud) kr. 68:—

Kuu kr. 18:—

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT

FÖRLÄGS AB

Trükkija: Eskilistuna-Kuriers

Tryckeri AB Eskilistuna 1975

Tee teadlikust pagulusest teadliku vähemusrühvuseni

LUND (EPL) – Eesti iseseisvuse taastamine demokraatliku vabariigina on eestluse poliitiliseks lõppeesmärgiks. Meie tunnuseks on peale poliitilise taotluse ja tõulise kuuluvuse esmasjoones oma keel ja üldine kultuuripärand koos rahvusliku omapäraga mõtlemislaadis ja elutunnetuses. Sellest kõneles Lundis oma huvitavas ettekandes Lõuna-Rootsi Eesti Maja peakoosolekule järgnenud koosviibimisel kirjanik Bernard Kangro teemal "Eesti Rootsis, meie rahvusvähemuse areng ja taotlused."

Kirjanik mag. phil. Bernard Kangro kõneles eestluse arengust Rootsis. (EPL-foto Lepper).

Kolmanda eesti majana Rootsis on A/S Lõuna-Rootsi Eesti Maja Lundis kujunenud sümboliseks eestlaste ühisettevõtteks. Meie võime tänuga siin meenutada kaugeld sõpru, kes vahest kunagi Lundis ei ole jõudnud, kuid kelle nimede taga EM aktiivsaraamatus on kahekohalised aktsiivarvud. Ma mõnen siin näiteks Vambola Klaurinile kaugel Karlstadis, kes on muretsenud siiani 12 aktsiat ja paljudele teistele, nagu Rudolf Sömermaa, Karl Ristikivi, Paul Jensen, E. Etverik j.t.

ERINEV GRUPP – EESTLASED

Eestlaste rahvusgrupp paguluses koosneb ühest ainsast põgenike-lainest vastupidu mitmele teisele pagulasgrupile Ida-Euroopast. Selle poliitiliseks lõppeesmärgiks on sama – Eesti iseseisvuse taastamine demokraatliku vabariigina, isegi neil, kes võrsil on niivõrd juurdunud, et nad ei kavatsegi minna tagasi, kui see võimalus homme avaneks. Peale poliitilise taotluse ja tõulise kuuluvuse on meetaolise eksiligrupi tunnuseks oma keel ja üldine kultuuripärand koos rahvusliku omapäraga mõtlemislaadis ja elutunnetuses. See avaldub oma kultuuriloomingus, ajaloo ja traditsioonide hindamises ja viljelemises – seda isegi poolkeelse ja võõrkeelse. Kogu gruppi iseloomustab aktiivne osavõtt rahvuslikult organiseeritud tegevusest või passiivne ning juhuslik kaasatusel.

Kui palju meid on Rootsis? Täpset vastust sellele meil ei ole. Kõeldakse, et algul oli 23.500 eestlast, 7500 eesti-rootslast, seega kokku 31.000 eestimaalast. Koos

livega on arvestatud eesti verd Rootsis kuni 30.000. Aktiivseid eestlasti arvestatakse praegu 10–15.000-le, passiivseid 5–10.000-le. Aktiivsuse all mõtlen eesti keele kõnelenist, mõnesse eesti organisatsioonid kuulumist, eesti koolides õppimist, eesti ajalehtede ja raamatute tellimist-lugemist, eesti teatrietenduste, kunstinaitude, kontsertide, ettekandekoosolekute, aktuste, suvipäevade jne. külastamist, eesti koolide, fondide jne. majanduslikult toetamist. Sellesse loendusse mahub ka osa muidu passiivseid kuid rahvusliku tead-vusega liikmeid.

PÕLVKONNAD JA EESTI KEEL

Osa inimesi on eemaldunud rahvusgrupist. Neist osa loodab leida õnne võrras identiteedis, osa katseb oma rahvust peita ja ennast venna, et ta on rootslane. Osa jälle on niivõrd ametis oma kutsetööga, perekondlikult või sõpruskondlikult seotud nii, et võrdumine on toimunud ilma selge otsustamiseta minnaalaskmise teel.

Teine ja üleskasvav kolmas põlvkond ei oska enam kuigi hästi eesti keelt, mitte niipalju, et kultuurilist osa võtta ja uut luua, osa keeleoskus jääb passiivseks, mis on samuti enne täielikku kadu. Süüdi selles ei ole noored ise vaid vanemad. Nad on teinud karuteene oma lastele: jätnud ilma oma laste elu rikastamisest ühe uue maailma-ga, selle keele ja vaimse süsuga ja neil ära võtnud võimaluse paremaks intellektuaalseks arenguks, mida pakub, nagu teaduslikult ja praktiliselt on kindlaks tehtud, kaksikkeelsus. Õnneks on siin just murrang tekkimas: kolmas põlv-

kond õpib jälle rohkem eesti keelt. Aga ikkagi on kodus ja täienduskoolis õpitut lihtsat keelt vähe – vaja on õpetust gümnaasiumi ja ülikooli nivool. See on meie üheks põlevamaks taotluseks. Lundis on selleks eesti keele õppimise võimalus, mida võib kasutada.

Pärast põgenikelaagrit algas eesti organisatsioonide tekkimine. Rootsi põgenike- ja tööpoliitika saatis aga ja jaotas meid võimalikult maa kaugematesse osadesse, sinna, kus olid odavalt makstud lihtsad tööd; meid pilutati võimalikult laiali sihiga kiiremaks rootsistumise soodustamiseks. Eesti koole ametlikult ei pooldatud ja katsuti koguni teha takistusi. Alles aastate järel hakati andma neile pisut toetust. Algselt kõrgastet ei ole ka 30 a. möödudes Stokholmis saavutatud.

MÕODARÜHKIMINE KESKMISEST

Aga eestlaskond õppis kiiresti ja murdis välja sotsiaalselt madal-seisust, jättes maha metsad, vab-riku hallid kohad, koduabiilise ko-had, restoraniköögid jne. Toimus tõus sotsiaalses astmestikus ja enesetundes. Loodi oma kultuurile, pandi alus ajakirjandusele, kir-jandusele, teatritele, teadusele ja kirjale. Medel-Svensson hakkas jälle nagu kuhugi allapoole. Olime teel teise faasi: suletud pa-gulasühiskonnast minoriteedist asendisse. Vähemusrühvus ehk minoriteet on meile, eestlastele, tundud ja kindel mõiste iseseisvuse päevilt, loomulik nähtus ühe riigi rahvastikus. Mitte aga Rootsis, kus on ammuast ajast olnud kaks mino-riteiti: lapsed ja soomlased.

Eesti organisatsioonide kultuur-iline ja poliitiline tegevus on toimu-nud vabatahtlikkuse alusel, vii-va arvatud teatud arv arhiiv-töölist. Eesti noorsootöö alal on skaudid-gaid ja mõned tersed noorteklubi olnud omaalgatusli-kud. Samuti nendele soetatud maal-alad, vajalikud hooned ja majan-duslikud koonidised, nagu Metsa-kodu, Koitjärve, Veskijärve j.t. Samuti suvekodude majade noorte-le suvises loodes viibimiseks.

Enne keele õpetamist noortele on olnud kogu rahvusgrupi olu-lisemad ülesanded. See algas põ-genikelaagris omaalgatuse kor-ras, jatkus mitme algkoolina, mis aga kadusid. Jäi algkool Stokholmi ja hiljem avati see Göteborgis. Käiku läks täienduskoolide süs-teme oulisemates eesti keskustes, mis on teotunud Eesti Komitee Koolitoimkonna eestvõttel tänini. Praegu saavad nad toetust. Siia liituvad eesti lastealad.

Rahva üsulist vajadust: eest hoolitsimine emakeeles on sündi-nud eesti kiriku näol ja ülapidu-misel. Abi on saadud sporaadiliselt mõne eesti kirikuõpetaja palgaks niivõrd rohkemast toetust. Vaba-kirikklik tegevus on olnud liikmete endi kanda.

LAENATUD AJALEHT

Pagulaskultuuri ajalugu on öieti eestikeelse sõna ajalugu. Kirjasõ-na on ju vahendaja, ergutaja, tun-nustaja, lohutaja, ühendaja. Meie teame, et eestlased saavutasid oma iseseisvuse tänu kirjasõnale, mis hoidis ja ette valmistas. Kir-jasõna oli nende ülikool ja isegi sõ-javägi. Kas on paguluses alles see võitlusvahend ja usk sellesse? On ja ei ole. On selles mõtet, et eesti kirjasõna viljeleksid usinalt ja ta leiaib teie eesti kodudesse raamatua ja ajalehe kujul. Sellele ohverda-takse majanduslikult ka siis, kui

Solzhenitsõn: Ford reedab Ida-Euroopa

NEW YORK (EPL) – Praegu USA külastav Nobeli-laureaat Aleksander Solzhenitsõn teatas, et ta ei pea enam vajalikuks kohtamist USA presidendi Gerald Fordiga, kes tema arvates oma sõiduga Helsingisse julgeolekukonverentsile on reetmas ida-euroopa rahvaid.

Solzhenitsõn seletas intervjuus New York Times'ile, mis toimus ühenduses presidendi teledum-misega teda vastu võtta ja siis selu-koha muutmisega, nii et "eraviisi-line kohtamine" võiks siiski too-studa, et USA president on annud nõusoleku Helsingis dokumendi al-lakirjutamiseks, mis ametlikult teeb ida-euroopa rahvaste orjuse. "Kui mul oleks vähegi lootust pre-sidendi meelt muuta, siis püüaksin ma ise temaga kokku saada," rõ-hutas Solzhenitsõn, "et mõjustada teda loobuma allakirjutamisest". Laureaat ütles, et nii kurb kui see ka on, ei ole tal mingit lootust, et president end muudaks selles punktis.

Ford ka itta

WASHINGTON – Valgest ma-jast teatatakse, et president Ford kavatses pärast Euroopa julge-olekukonverentsi kokkulepete alla-kirjutamist külastada juuli teisel poole kommunistlikke Ida-Euroo-pa riike.

President Fordi kavas on teha visiit Poola, Rumeenia ja Jugos-lavias riigipeadele. Tõenäoliselt peatub president Ford läbisõidul ka Lääne-Saksamaal, kus ta koh-tub kantser Schmidtiga.

Ise just ei suudeta kõigist sõnadest osa saada. Aga on küllalt kodusid, kus mõni üksik eesti raamat on öieti kirjastuste poolt kätte suru-tud, ja on kodusid, kus eesti aja-lehti laenatakse! Hoolimata sel-lest, et praegu on pea igal leiikon-nal majanduslikult võimalik nii raamatuid kui ajalehti muretseda. Nii eesti raamat kui eesti ajaleht on oulisemad eesti elu avaldusi ja selle võimaldajad. Hoidkem seda elu, sest kui pole eesti kirjasaña, pole ka meid endid enam – eest-lastena!

Oma ilukirjandus ja oma raamat on see, mis inimeste jõugust rahva teeb. Meil on siiani olnud veel eesti raamat. Sellepärast võime kasu-tada nimetust "Eesti Rootsis." Siiani on paguluses ilmunud 2.000 eestikeelset raamatut. Neist on algsuupärast esmatrikis ilmunud ilukirjandust umbes 580 titlit. Ilu-kirjandust on ligi pool ilmunud Lundis – 260 teost. Iga rahva kir-jandus on te elu peegel. Hoidkem seda, et see püsiks, seega püsime me ka!

Teater on see koht, kus trükisõna saab elavaks ja on üks kultuur-rahva tunnusmärg. Eestlased on olnud läinud sajandi lõpukümnen-dist peale teatirahvas. Meil oli Tallinnas iseseisvuse ajal 3 teatrit, Tartus 2 ja 7 väikelinnades, igasühes üks elukutseline teater. Meil oli üle maa 600 asjaamastajate näi-teiruppi, anti 3.000 lavastust aas-tas. Ja paguluse algul oli meil 21 teatringi linnades. Meil on la-vastatud 200 näidendit, antud um-bes 1.000 etendust, kus publikuna on olnud ligi 200.000 inimest. Kas see arv pole kõrge nii teatirihoredal maal nagu Rootsi? Järele on tä-napäeval meil alles napilt teatri-rupe kolmes linnas: Stokholmis, Göteborgis ja Lundis.

KULTUURISELLE JUHTIV GRUPP

Eestlased on kogu ajaloo kestel laulnud. Tänapäeva Eestis on lau-lupeod saanud varjatud rahvusli-keks meelevaldusteks. Paguluses alustasime laulukooridega laagri-tes. Oli tegevuses mitukümmend laulukoori. Teada on 65. On peetud 7 laulupidu, antud kontserte, lau-dud aktustel, suvepidudel, jõulu-ja

"Kui president on arvamisel, et 30-aastane maailma haavar dikta-tuur on mingi rahulik eppoh, siis puidub meid kokkusaamiseks ühi-ne nimetaja".

Teatavasti soovitas Kissinger presidendil mitte vastu võtta Solz-henitsõni, kuna venelased võiksid pahandada. Otsus tekitas era-kordse protesti ja kriitikatormi, mispeale president teatas, et Solz-henitsõn võib tema juurde eraki lastusele tulla, mil talie aga sobib.

Võitis miljon krooni

LAKEWOOD (EPL) – 64-aas-tane Aleksander Mehik võitis New Jersey osariigi klassiloteriil 250.000 dollarit, s.o. üks miljon rootsi krooni, millise väljamaksmine võib toimuda 10 aasta jooksul 100.000 krooni aastas, et vältida maksusid.

Võitja abielulis paari kuu eest Heljo Roosmaga ja nad kavatses-vad võidurahaga muretseda maja oma osetud krundile. Samuti tehakse reis Rootsi, kus elab võitja vend. Mehik on Saaremaa mees. Mere-mehena jäi ta enne sõda USA-sse, astus vabatahtlikuna USA armees ja tegi kaasa invasiooni Prantsusmaale ja Saksamaale. Nüüd on ta 25 aastat töötanud raamatuköite firmas ja läheb tu-leval aastal pensionile.

muudel pidudel. Eks muusikas avaldu rahva hing!

Esimene eesti kunstinaitus toimus 1949. kevadel Karlstadis, siis 1949.a. Stokholmis, 1947.a. Lundis, 1952.a. Malmös ja paljudes teistes kohtades. On toimunud palju eesti kunstnike üksiknäitusi ja gruppi-des koos rootslastega.

Kuigi meil puuduvad välised võimalused rahvuslike teaduste viljelemiseks akadeemilisel nivool, ei ole seegi olematu. Hülk eesti õ-pejode tuli maapaku ja noor põlvkond kasvab peale. Praegu arvestatakse 400-500 eestlast õppe-jõudu ja teadlast paguluses. Eesti Arhiivis Austraalias oli talletatud 1974.a. 580 teadlasi 9 300 eri uu-rimust, millest 3 200 eesti keeles ja 6 100 võõrkeeles.

Eestlaskond Rootsis moodustab umbes ühe kolmandiku vabas maailmas elavaist eestlastest. Kultuuriliselt aga on see juhtiv kolmandik mitmel alal ülekaalus. Aga kuulme kõik ühte väliseest-laste perre. Tänapäeva Hülkusa-hendite juures on kokkupuute võimalusi isiklikult ja kirjasaña näol. Tuletame meelde üle-maailmas leid Eesti Päevi Torontos ja eelolevaid Ühendriikides 1976. Et sidet alles hoida väliseestluse-ga, kavatseme muretseda meie Eesti Maja kõik maailma ajaleh-tele, mida üksikud on raske saada. Ja kõik raamatud.

Kui lõpuks küsida eestluse tule-vikust paguluses, siis on vastus noorema generatsiooni käes. Osa sellest vastusest kujundab just Lõuna-Rootsi Eesti Maja. Teame, et selle algatajad kuuluvad noore-masse põlvkonda. See aga on kõige optimistlikumaks märgiks. Seda, mida vanemad pidanudks läbi võtta juba 20 aastat tagasi, teevad nüüd meie noored. Meie aga peame aitama kaasa suurel arvul nii suure majandusliku pa-nusega kui võimalik.

Oleme pagulasgrupist, sellest suletud ühiskonnast, muutumas selle maa minoriteediks, vähe-musrühvuseks. Juridiliselt ei ole me seda veel saavutanud, aga moraalselt ja faktiliselt küll. Ja see ongi meie ainus soodsaim ja või-malikum tee – olla need, kes me oleme. Muidu poleks me täna siin.

OSVALD VIIRSOO

Oleme kõik raali-registris

Tavaline rootsi kodanik on tänapäeval registreeritud vähemasti 50 erilises elektronarvuti-registris. Mitmed esinevad koguni 90 eri registris. 1. juulil 1974 jõustus nn. dataseadus, mille järgi taheti kaardistada ja kontrolli alla seada igasuguste andmete kogumine. Dataseaduse põhjal on võimalik kontrollida, mitu dataregistrit üldse esineb, mis laadi andmeid on nendes kogutud, kuidas ja milleks salvestatud andmed kasutamist leiavad. Nüüd aasta hiljem on teada, et Rootsis on kasutamisel 15.285 elektronarvuti-registrit. Pankade ja eraettevõtete inkasso-registrid on kokku 339. Riiklike ametiasutuste kasutusel on 565 dataregistrit. Ülikoolides kasutatakse uurimustöödega ühenduses ligemale 300 registrit. Eraettevõtlikul pinnal on seega siis ülejäänud, s.o. ligikaudu 14.500 registrit.

Dataseaduse seisukohalt soovis EPL Tarmo Sepp arvamist oma isiklike andmete kohta Statistika Keskbüroost. Talle saadeti tähtsust kokku 285 grammi igasuguseid salvestatud andmeid – ja tegemist oli vaid mõne üksiku registriga, mis on Stat. Keskbüroo igapäevases kasutuses. Mõned andmed olid ka tundelikkude laadi. Millised andmed peituvad teistes registrites?

Juba sündimisest peale oleme põhjalikult registreeritud. Kuni elu lõpuni registreerivad riiklikud ametiasutused ja igasugused eraettevõtted kõike võimalikku isiku kohta. Salvestatud andmed on muidugi mitmel laadi. Tavaliselt on tegemist üldiste andmetega. Kuid esineb ka elektronarvuti-registrid, kuhu on kogutud ka isiklikke ja üsna tundelikke andmeid.

Datainspektsioon on uus asutus, kuhu tuleb teatada igasuguste dataregistrite olemasolu, milliseid andmeid registris esineb, kuidas ja milleks salvestatud andmeid kasutatakse. 15.285 dataregistrit sisaldavad 7000-8000 tundelikke andmeid rootsi elanikkonna kohta.

Iga uue registri avamiseks tuleb Datainspektsioonile soov avaldada. Käesoleva aasta jooksul on seni sisse tulnud 791 soovivaldust. Enne dataseadust ei teadnud keegi aimata, kui ulatuslikult kodanikke registreeriti. Nüüd teame, ehkki andmed pole veel täielikud. Kasutatavate registrite arv kohutas paljusid, aga veelgi suuremaks ehmatusks oli dataregistrite ulatus ja sisu. Kui esimesed elektronarvutid umbes 10 aastat tagasi kasutamisele võeti, siis oli see Rootsis nagu moesajaks. Tänapäeval ei saaks riiklikud ametiasutused ega suuremad eraettevõtted ilma nendeta toimida. Nüüd küsitakse: kas elektronarvutite kasutamine peab toimuma isiku integriteedi arvel?

Isikuid registreeritakse sageli, ilma et ta sellest teadlik oleks.

Lapse sündimise puhul antakse vöti, mis avab enamiku datare-

gistreid. See on nimelt isikunumber, koosnev sünniaastast, sünnikuust, -päevast ja nn. sündinumbri. Nende kümne arvu abil salvestatakse kogu inimese elukäigu jooksul hulk andmeid. Iga lapse sünnist teatakse sündimise-registrisse (födelsedmedelanderregister) ja samamoodi registreeritakse ka lapse ema haigja dataregistrisse, kus esinevad tema isiklikud andmed: perekondlik staatus, nimi, aadress, kaal, pikkus, vergrupp, varasemad sünnitused.

Sündinud lapse andmed salvestatakse isikunumbri abil ka rahvaraamatupidamise-registrisse (folkbokföringsregister), lasteabiraha väljamaksimise kantakse sisse lasteabiraha-registrisse koos lapse isiklike andmetega. Haigestub ema, siis salvestatakse andmed haiguse kohta vähemalt viide tervishoiu- ja haiglaravi-registrisse. Kui haigestumine nõuab haiglaravi, siis kogutakse andmed ravihurmaal-registrisse. Vastavad andmed kantakse üle ka haigekassa-registrisse. Kui on tegemist haigusjuhtumiga, mille tulemuseks on händikap, siis teatakse sellest mitmesse händikap-registrisse (handicap-registrit).

Kooliajast kogutakse andmeid tunnistuste ja muude asjaolude kohta erilises kooliregistrisse. On lapsel kollektiivne koolikindlustus, siis esineb isiklike andmeid ka koolikindlustusregistrites. Kui on aeg kroonuteenistuseks, siis salvestatakse hulk andmeid sõjaväeteenistuskohustuse registrisse (värnpliktsregistret), kus on sageli ka arsti või psühholoogi arvamised registreeritud.

Sõiduloo saamisel registreeritakse inimese sõiduloo registrisse. Samuti registreeritakse ka autoparkimise trahvid. Lühikesed vastu eksimised registreeritakse samuti tsentraalselt

trafikbrottsregistret'isse. Auto on koos selle omaniku isiklike andmetega registreeritud autoregistrisse.

Kui soovitakse pangast raha laenata või pangakontot avada, salvestatakse jälle hulk isiklike andmeid, võimalikult ka isiku majanduslik seisund, panga kliendi- ja kindlustusregistrisse. Kindlustuse hankimisel kogutakse samuti andmeid kindlustusseltsi registrisse.

Kui on tegemist mentaalse häire või haigusega, siis kogutakse andmeid erilises registrisse – mentaalsvårdsregistret. Taotleb isik sotsiaalabi, registreeritakse isiklike ja tundelikkude andmeid suurtesse registritesse, nagu näit. socialregistret.

Inkasso-küsimustes on võima-

lik täielikke andmeid saada pankade ja ettevõtete krediidiregistrist või ka mõnest inkassoregistrist. Liikmeksastumine mõnesse suurde organisatsiooni, nagu näiteks ametiühingud, rahvusvahelised organisatsioonid, kenneklubi j.t., võib ka tähendada elektronarvuti-registritesse sattumist.

Apteegist retseptiga ostetud arstimid kantakse koos isiku andmetega apteeksbolageti receptregister'isse.

Kui isik on mõne kuriteo pärast kohtu poolt hoiaatav või karistatud, siis kogutakse temaga seoses igasuguseid andmeid kuriteo üksikasjadest, kohtuotsusest ja isikust elust. Nõnda salvestatakse andmeid noorsoo hooldusregistritesse, alkoholi kuritarvitamise registritesse jne.

Kui mõni reklaamfirma on kätte saanud isiku aadressi, kasvõi kolimise puhul, siis salvestatakse tema kodune aadress, vanus, tegevus, sissetulek näit. reklaamregistrisse, mille järel topitakse postkasti kliide kaupade reklaamsaadetisi. Selliste registreerimiste puhul on võimalik efektiivselt toimida – reklaamfirmale läkitada kiri sooviga, et firma loobuks asjaosalise isiklikest andmetest. Dataseaduse järgi peab firma isiku soovi arvestama ja andmed oma registrist kustutama.

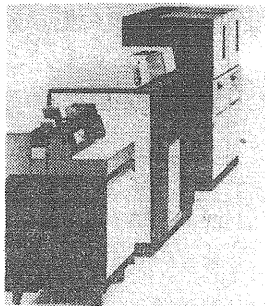
Kõik andmed seoses tulumaksuga kogutakse tulumaksuregistrisse. Seal esineb andmeid töökohtade, sissetuleku, varanduse, elukoha, perekondliku seisuga ja paljude muude kohta.

Eelnenult nimetatud registrid on ainult mürdosa nendest dataregistritest, kuhu enam-vähem kõik rootsi elanikud varem või hiljem saluvad. Kuigi mitmed tsentraalsed registrid töötavad sekretselt, juhtub siiski sageli, et isikliku iseloomuga andmed kantakse üle registritesse, kuhu juurdepääs on kas eraisikute või ettevõtetele kergem.

Kui tulevikus liitatakse kokku mitu suurt elektronarvuti süsteemi, nagu seda plaanitakse kindlustusseltsid, pangad, suured eraettevõtted ja riiklikud ametiasutused, siis on võimalik mõne minuti jooksul esile tuua isiku kogu elulugu – tema puht isiklikud andmed, majanduslik olukord, perekondlik elu, tööandja, arsti või psühholoogi arvamised jne.

Mõni aeg tagasi oli ajakirjanduses mõtet vahetus Stat. Keskbüroo tegevuse üle. Tõsteti esile nn. "imputeerimist", s.t. kontrollimata andmete salvestamist. Kui ametnik Statistika Keskbüroos pidi oma tööülesandena teostama küsitlust, siis kasutati mitmesuguseid registreid vastava grupi valimiseks. Aga kui sellest grupist mõnda ei õnnestunud kätte saada, siis pöörduti mõne perekonnaliikme või sugulase poole ja küsitleti teda. Juhumil, kui sugulasi kätte ei saadud, salvestati väljavalitu kohta "ühust võetud andmeid, mis eelduse kohaselt peaksid olema vastatuna". Kirjeldatud toiming keelati lõpuks Datainspektsiooni poolt.

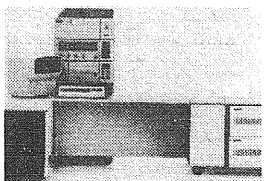
Kirjutasin huvi pärast Statistika Keskbüroosse ja palusin koopiat andmetest, mis võiksid minu kohta registris olla. Kaks kuud hiljem sain, nagu juba algul üteldud, 285 grammi mitmesuguseid andmeid. Olin üllatatud, kui põhjalikult oli minu elukäik Keskbüroo registreis kirjelatud. Mitmed andmed olid kogutud tsentraalselt ametiasutuste re-

gistreist ja nende põhjal oli tehtud terve rida huvitavaid järeldusi minu isiku suhtes. Kuidas mitmete ametiasutuste andmed minu kohta Statistika Keskbüroo valdusse sattusid, sellest kirjeldati põhjalikult stentsileeritud kaaskirjas, mis oli, teadagi, lugeta rahustamiseks. Rõhutati korduvalt, et andmed on konfidentsiaalsed ja raskesti kättesaadavad. Ometi oli neil võimalik oma tööks andmeid saada kõikidest kohtadest! Seejuures tekkis küsimus, et kas nende andmete sekretsus on Statistika Keskbüroos garanteeritud.

Kõigepealt oli väljavõetud rahvaraamatupidamise registrist: kõik elukohad olid aastavahetuse märgitud. Stat. Keskbüroo saab nimelt iga nädal andmeid pastoraatidest ja läänvalitsustest, kus kõik võimalikud "muudatused" jooksvalt registreeritakse.

Sain ka kokkuvõtteid oma korteri standardi kohta, korteriüüri muudatustest aastate jooksul, andmeid varasemate korterite kohta jne. Oli ka põhjalik kirjeldus minu majanduslikust olukorrast – palgad, varandus, tulumaksud j.m., kõik tulumaksudeklaratsioonide alusel.

Autoregistris olid kõik minu mootorrattad ja muud liiklusvahendid reg.numbritega ära toodud. Samuti sõiduloo kategooria ja selle number. Oligi isegi andmed sõidukite müügi kohta, samuti ka ostjate nimed.

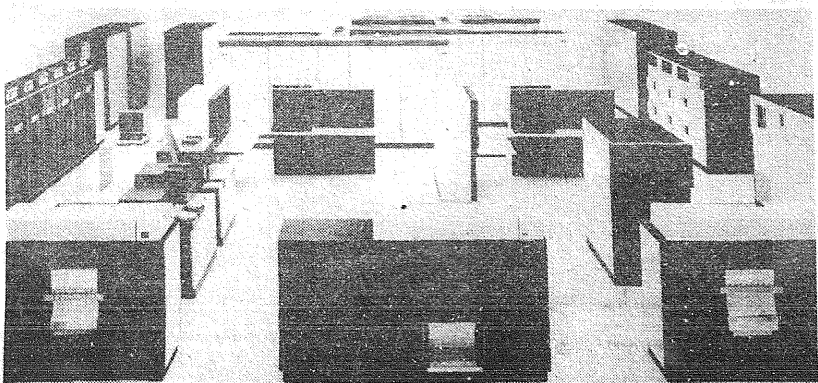
Kõik minu koolitunnistused olid ilusasti ritta pandud. Koopia oli vaid reaalkooli, gümnaasiumi ja mõne akadeemilise kursuse lõputunnistusest. Täpselt olid ära märgitud ka ülikooli astmed ja hindedki. Materjalide hulgas oli ka tõhus kokkuvõte minu isiku kohta. Kõigepealt kõik faktilised andmed, kuid ka mitmesugused kodeeritud andmed minu igapäevase tegevuse, hariduse, sissetuleku ja varasema elukäigu kohta. Mõned andmed teistest registrist olid väga isiklikud.

Andmeis esinevaist faktiitselt vigadest paluti teatada. Neid oleks muidugi korrigeeritud. Aga kui kaua oleksid valed andmed minu isikut ja tegevust kahjustanud sel juhumi, kui ma poleks oma andmeid kontrollimiseks palunud?

Kui keegi tahab oma andmeid kontrollida, tuleb selleks kirjallikult pöörduda vastava asutuse või ettevõtte poole.

Statistika Keskbüroo aadressid on: Statistiska Centralbyrån, P.O. Box 102 50 STOCKHOLM 27 või Statistiska Centralbyrån, Box 902, 701 22 ÖREBRO. Kirjas lisada: databandcentralen.

TARMO SEPP

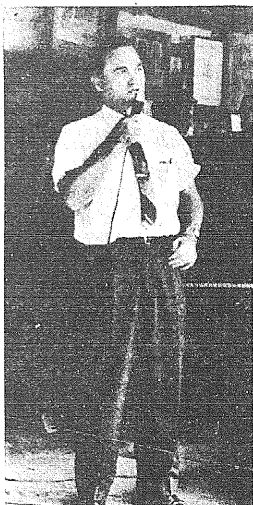

Nii näeb välja moodne raalikeskuse aparatuur, mis võib koondada miljonitesse ulatavaid andmeid.

Ku Klux Klan ärkab Tekkinud on uued sihid

WASHINGTON (ME) – Ameerika Ühendriikide välispoliitilised tagasilöögid, nagu Indo-Hiina sõja kaotamine, Lähis-Ida õlide minek OPEC-i kontrolli alla ja sise-politiitlised, raskused, mis algasid Watergate afääriga ja jätkuvad stüdistuste lainega CIA ning teiste vastu, on aidanud kaasa selleks, et USA salajane organisatsioon KKK (Ku Klux Klan) on jälle taassünnin. KKK eesmärgiks on praegu peamiselt kommunistivastane võitlus. Nad toetavad valimistel kõige konservatiivsemaid kandidaate. See pöörustab nende tähelepanu osustamist.

KKK on salajane nähtamatu impeerium, kes omal ajal võitles neegrite, juutide mõlvuõimu, katoliiklaste ja salajaste kuriteojõukude vastu, keda politsei ei olnud suuteline tabama ja kohus karistama. Neil on pikk ajalugu seljataga. Nad kannavad ristimärgiga valgeid mandleid, mis on ilmselt sarnased oma-aegsetele ristirüütlike valgetele mantlitele.

Alabama kuberner Wallace, kes ka seekord on presidendikandidaadina demokraatide poolt aktuaalne, on Ku Klux Klani ideoloojaks. Pilt pärit ajast, mil Wallace ei olnud veel seotud rassistoloogiga, kuhu teda viis atentaatori kuul.

kogu aeg salaja edasi töötanud ning mänginud sageli väga tähtsat osa USA mitmesuguste poliitiliste jõudude reguleerimisel. KKK arvele pannaakse paljude USA poliitiliste juhtide likvideerimist, kes võimule saades on hakanud töötama ameerika rahva eluliste huvide vastu.

Enne avalikkusest kadumist 1927. aastal arvati KKK-sse kuuluvat üle 8 miljoni ameeriklase. Tol ajal oli KKK pea võitlusmääraks võitlus majandusliku ja poliitilise ülemvõimu pärast.

Kui KKK müstilised ja salapärsed valgetes mantlites loherüütlikud on jälle ilmunud silmapärisel paljudes USA osariikides, siis arvatakse, et nende organisatsiooni taastamine on veel arenemisajajärgus. Praegu käib kiire liikmete värbamine. Arvatakse, et neil puudub isegi keskne juhtimine ja organiseerimistööd sooritavad mitukümned KKK loherüütlikud suurrüütlik, kellel igalühel on erinevad sihid ja eesmärgid.

Nende tegevus toimub ka praegu suure saladuskatte all. Nad kogunevad kirikutesse, leegioni majadesse, ametühingute hoonetesse, kinniste klubide ruumidesse ja sooritavad oma ristipöletamise tsereemoniaid üksikutes paikades suure saladuskatte all. Kuid mõnes kohas ilmuvad nad oma valgetes mantlites ja kapuutsides ka avalikult välja. Indianas jalutavad nad pühapäeva õhtupoolikul sageli paar tundi sõjaväeliste formsioonides kuni sajalikmelistes salkades linnavahel ringi. Nad

levitavad oma kirjandust. Nende peamiseks eesmärgiks on praegu igalpool kõige konservatiivsemate USA poliitikute toetamine. Nende ideaal-poliitikuks on Alabama kuberner Georg Wallace. Alabama osariik ongi üks nende ankrukohti praegu. Nad võitlevad valgete eluõiguste eest USA-s ja on selle vastu, et mustadest tehakse USA-s valitsev elustatud rahvaks. Kuid rassiprobleem ei ole nende ainuke tegevusala. Nad nõuavad, et relvad tulevad võtta kontrolli alla, pornograafia levik tuleb piirata, kooliraamatud tulevad võtta kontrolli alla, uimastavate annete müüki tuleb takistada, väeüksustele tuleb anda amnestia. KKK nõuab liisraeli toetamist ja on täielikult vastu detentele nii Moskva kui ka kommunistliku Hiinaga. Nende eesmärgiks on ka takistada kuritegude ja vägivalda levikut USA-s. Kuid neid on tabatud korduvalt politsei poolt kandmas relvi ja lõhkeaineid enesekaitseks. Kohus on nad aga alati mõistnud õigeks loata relvakandmise süüdistustesse.

Kuigi nad on vägivalda vastu, on KKK liikmeid mõistatud süüdi Michiganis koobusside pommitamises, sest nad on vastu sellele, et lapsi küüditatakse segakoolidesse neegritega. KKK suurem keskused on praegu Alabama ja Georgia. Viimases arvatakse olevat praegu ligi 300 000 liiget. KKK kannab USA nähtamatult salajase impeeriumi nime. Kuid mitmed suurrüütlik arendavad ka revolutsioonilisi ideesid. Kalifornias ja paljudes teistes USA osariikides on KKK seadusega keelatud ja nende tegevus toimub illegaalselt. KKK on siiski vastasorganisatsiooniks USA Maailma Futuristide Ühiskonnale, milline propageerib avalikult praeguse ühiskonna hävingut ja uue maailma sündi. (ME/ASK)

Põrandaalused trükised tulid Eestisse Taanist

Eesti kommunist Anton Vaarandi oma mälestustes "Kõllu killu kõrvale" kirjeldab, kuidas tema olnud sõjaringkonna kohtu poolt 8 aastaks sunnitoole mõistetud, milise karistuse ta kandnud Tallinnas ja vabanenud oktoobris 1931. Siis koos kahe teisega saadnud oma sammud N. Liitu legaalsel teel – Eesti vabariigi välispasissa. Veneusallal puhkust Krimmi sanatooriumis saadnud ta Lenningradi ajakirjanduslikule tööle, kust peagi komandeeritud 1933. a. novembrist Taani.

"Võiks küsida, kas oli õige luua EKP keskus Skandinaaviasse, kodumaast kaugel," kirjutab ta ning jätkab: "Tol ajal ja neis tingimustes oli see vajalik. Uus keskus pidi seni N. Liidus tegutsenud EKP välisbüroole appi tulema, sest töövõtte ja põrandaaluse kaadri liikumisteede olnud Eesti kaitsepolitseile liiga tuttav. Kopenhaagenis võis segamatult revolutsioonilist kirjandust trükkida, sealtskaidu liikus illegaalne kaader ohutumat kui Narva kaudu. Juhtiv keskus asus peaaegu väljaspool sissekukkumise ohtu.

Oli vaja, et "Kommunisti" ilmeks regulaarselt, lendlehti trükitaks sagedamini ja revolutsiooniliste meremeeste häälkandjaks "Majakas" endale jalgad tugevmini alla saaks. Skandinaavias valitses tol ajal majanduslik surutis ja trükikoja omanikud olid õnnelikud, kui tellimusi said. Eesti keelt nad ei osanud, meie väljaannete sisust aga ei saanud. Pealegi oli väikesemate trükikoja omanike seas paheminiolusid, kes tänu Taani kommunistliku partei valitlustele meie tellimusi täitma hakkasid.

Väikese lukeseptöökoja omanik, kes mind esimesena uualu võttis, tundis suurt huvi revolutsioonilise liikumise vastu... Ajakirja toimetamisel oli palju kasu mitme sektiooni liikme, nagu A. Volgeradt, A. Vakepa, A. Meusi j.t. sõidust Kopenhaageni. Nendad varustasid toimetust värskest uuestistega. Rohkest kaastööd ja informatsiooni organiseerisid töötud eesti meremehed Rotterdamist ja Antverpeni sadamast. Samuti saadeti agaralt materjali Lenningradist...

Trükikotta, kus "Majakat" ja "Kommunisti" trükiti, me oma jalga ei tõstnud. Selle asutusega pidas sidet üks taani kommunistlik noor. Mõnel määral raskendas see tööd. Trükladudajad ei tundnud ju keelt ja tegid vahel pärast teist korrektuuri kas kogemata või

omast "tarkusest" pahandavaid trükivigu. Mäletan üht taolist juhtumit. Kaks rahvusvahelist sõna "internationalismi" ja "imperialism" esinesid ligistiku ridades.

Parandamisel vahetas ladu ja need ära ja valmistatud lendehe kutsuti seetõttu töörahvast ühine imperialismi lipu alla!

Taani kommunistid olid väga sõbralikud ja abistasid meid kõigil. Peatuses kolm aastat Kopenhaagenis, vahetasin üheksa korral korteri. Ometi ähvardas sissekirjutamata väismaalasele peavarju andmine kaasa tuua ebameeldivusi politseiga.

Suur osa "Kommunisti" traahist läks Kopenhaagenist teele mõnede vasakpoolse meelsete meremest kaudu. Kullerite postile see tähendas tõhusat toetust.

Hiljem töötas sama ülesandega Vaarandi Norras kuni 1940. aasta kevadeni, mil Saksa väed Norra vallutasid. (VES/AK)

Mida rääkis idakindrali naine läänes

TORONTO (ME) – Ühe satelliitide kindrali naine külastas Toronto oma sugulasi ja märkis eraviliselt, et pärast Indo-Hiina võitu vahistatakse Warsavi pakti riikides kiiresti sõja vastu. Vene instruktorid seletavad, et USA valmistab aatomisõja vastu, kuid Moskva annab esimese löögi ja ameerika hävitamiseks nad vajavad vaid 10 minutit. Praegu käib raudse eesrind taga suu selline kampaania.

Relvatarin Mongoolias

LONDON – Pekingis asuvate briti ajakirjanike andmetel on N. Liit saanud Mongooliasse lisaks senistele vägede lühendatud sõdurid, tanke ja lennukeid.

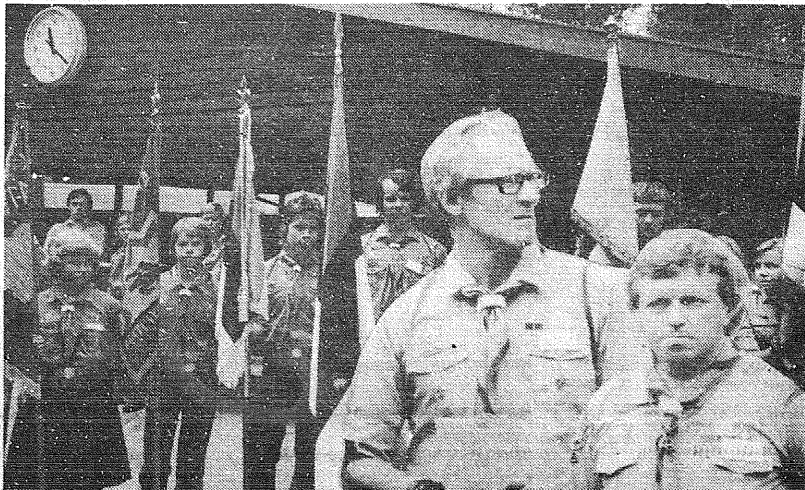
"Daily Telegraphi" korrespondent Pekingist teatab, et Ulan Batorist saabunud reisirajad on näinud Mongoolias suuri õlitankke, vene sõdurite laagreid, radariaamu ja sadu äsja N. Liidust kohale toodud võitluslennukeid lennuväljadel.

Jälle USA teravilja N. Liidule

WASHINGTON (EPL) – Ka sel aastal teostab Moskva suuri niisustate läänese motiveeringuga, et kuiva tõttu on maad tabanud suur ikaldus. Kanada on lubanud venelastele juba kaks miljonit tonni nisu, sama palju on müünud venelastele üks USA teraviljaettevõtte.

Ei ole teatatud, mida venelased maksid. Eelmisel aastal juhtus nimelt, et USA müüs N. Liidule vilja odavalt, nii et N. Liit müüs seda edasi oma "abistamisprogrammides" samal ajal kui USA-s tekkis teraviljapuudus.

USA põlluminister Bell seletas, et venelased sel aastal ostavad USA-st kuni 14 miljonit tonni nisu. Kuna saak on olnud väga hea, siis ei tekkivat sellest sisemaal puudust nagu eelmisel korral. Sellepöölset kardavad kongressi liikmed, et kergekäelised müügid ka sel korral võivad kruvida üles toiduinete hinnad. Märkida võib, et Kanada kontrahis leidub pasus, millega lubatakse osa ostust viia otse Kuubasse. (Ameerikale on Kuuba bolkeeritud piirkond).

Maailmalaager Metsakodu majandusjuht skm. Louis Mölder ja abijuht ning komandant Sven "Tillu" Hanson uue sööklä ning üpurivi ees (ME-foto KRUSMÄGI/MAANDI)

Helsingi kokkutuleku eel: Lääs ei pea oma lubadusi Atlandi-Charta rikutud

Bellesse maailmasõtta astu-
misel avaldas USA president
Woodrow Wilson rahvaste enese-
määramisõiguse deklaratsiooni,
mis soodustas Soome, Poola, Eesti,
Läti ja Leedu vabanemist Vene-
maa alt ning Ungari ja Tšehhoslo-
vakia vabanemist Austria-
Ungari monarhiast.

Teise maailmasõja puhkemisel
võlutas N. Liit kokkuleppele Hitle-
riga salalepingute alusel Balti riig-
ide ja territoriaalsete osade Poolalt,
Rumeenialt ja Soomelt sõjalise
kallaletungiga. Nende vägivalla
aktide tõttu heideti N. Liit 14. det-
sembril 1939 välja Rahvasteliidust
kui kallaletungija ja oli seega ai-
nuke riik, kes sai sellise hukka-
moistva alanduse osaliseks.

Kohe paar nädalat pärast Hitleri
hävitussõja alustamist N. Liidu
vastu ruttasid USA president Roo-
sevelt ja Briti peaminister Chur-
chill teineteist presidenti Wilsoni
rahvaste enesemääramisõiguse
deklaratsiooni ja avaldasid 14. au-
gustil 1940 Atlandi ookeanil ühel
USA sõjalaeval Newfoundlandi lähed-
l 8-punktilise nn. "Atlandi de-
klaratsiooni" (Atlanti Charter).
Toome sellest deklaratsioonist
lääneliitlastele meeldetuletuseks
kolm esimest olulist punkti:

1. Nende maad ei taotle mingit
laendamist, ei territoriaalset ega
muud.

2. Nad ei soovi mingile territo-
riaalsele muudatusele, mis ei ole
kooskõlas vastavate rahvaste va-
balt väljendatud soovidega.

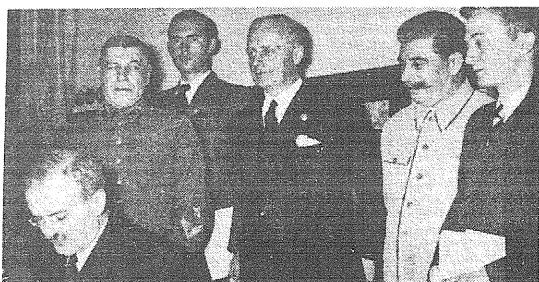
3. Nad respektseerivad kõikide
rahvaste õigust valida valitsemis-
vormi, mille all nad tahavad elada,
ning nad soovivad, et suveräänsed
õigused ja omavalitsimine tagasi
antakse neile, kes on vägivalla läbi
selle kaotanud.

USA endine Moskva suursaadik
William Bullitt seletab oma do-
kumentaaltöös "The Great Globe
Itself" (London, 1947), et kuna At-
landi deklaratsioon sisaldas suve-
raansete õiguste tagasandamisest
võlutatud rahvastele, (sealjuures
loetledes Eesti, Läti ja Leedu riike)

ja kuna N. Liit oli just nende riikide
valitsemise pärast tunnistatud
Rahvasteliidu poolt agressoriks ja
heidetud välja Rahvasteliidust,
olnud Roosevelt ja Churchill ar-
vamisel, et vaevalt N. Liidu dikta-
tor nõustub liituma deklaratsio-
niga. Seesugust arvamist
kardusid, et esitanud nad Stalinile
nõudmist allakirjutamiseks At-
landi deklaratsioonile. Kuid Hitleri
kallaletung N. Liidule arenes sõja
esimestel kuudel kohutava kiir-
suga Venemaa sõdamikku, miljo-
nide punarmee sõjaväelased kapitu-
leerisid Saksa väkkojale hoopide
all ja Stalin oli oma staabiiga po-
genenud Moskvast Uurali mägede
taha varjule. Lääneliitlased kard-
sid N. Liidu sõjalist ja moraalsel
kokkuvaremisest. Selles hädaho-
lkorras oli N. Liit 1. jaanuaril 1942
teatanud liitumist Atlandi dekla-
ratsiooniga.

Kahjuks Bullitt ei avalda, mis-
suguses vormis see N. Liidu liitu-
mine deklaratsiooniga oli tehtud ja
kes selle andis lääneliitlastele.
Seda saades uskunud Roosevelt ja
Churchill, et "Balti riikide ja Poola
iseisvuse on siit peale kindlusta-
tud (...that the independence of
the Baltic States and Poland hence-
forth was assured").

Bullitt oli hoiatanud president
Roosevelt, et mil kaua kui Atlandi
deklaratsioonil puudub Stalini all-
kiri, ei ole see siduv Moskva võim-
udele. Juhtides sealjuures
presidendi tähelepanu, kuidas
Moskva on rikkunud mitte-kallalet-
tungilepinguid Balti riikidega.
Roosevelt jätkas aga Bullitti hoiat-
use tähele panemata, uskudes
Moskva lubadust ning kiirustas N.
Liidu abistamist. Selle asemel, et
nõuda Stalinit Atlandi deklaratsio-
oni allakirjutamist ja kasutada
ära N. Liidu sõjalist nõrkust
kokkuvaremisel õhus (mispuhul
Stalin oleks kindlasti nõustunud

Siis kui Baltikum mahavõeti: Molotov ja Ribbentrop kirjutamas alla N. Liidu-Natsisaksa sõpruslepingule, mille salaklauslites Hitler loovutas Eesti, Läti ja Leedu. Stalin hoidus hiljemliitluses oma allkirja andmisest Atlandi-Chartale, kus seati moraalseid nõudeid liitlastele.

andma allkirja), hakkasid Roose-
velt ja Churchill ülsapäisa kiirelt
päästma N. Liidu diktaatorit su-
ure relva- ja toidumoonu saadeti-
tega.

Lääneliitlastelt saadud sõjavar-
ustusena pääses Stalini kommuni-
stlik diktaator kokkuvaremisest
ja valutas uuesti Balti riigid,
Poola, Ungari, Rumeenia, osa
Austriat ning Ida-Saksamaa. Sõja
lõpu järel ei pidanud Stalin enam
oma lubadust Atlandi deklaratsio-
onis liitumises vallutatud Balti
riikide ja Poola suhtes, kuna ta
nõgi lääneliitlaste poliitilist ja dip-
loomaatilist nõrkust sõjasaagi ja
vallutuste jaotamisel ning pidas N.
Liitu Teise maailmasõja võitjaks.

Selles olukorras hakkas Teise
maailmasõja võit liibsema lääne-
liitlastelt Moskva diktaatori kätte
just Roosevelt ja Churchill lühi-
nägellikuse, ükskõiksuse ja ker-
gemeelse Moskva lubaduste
uskumiste ning pidevate järe-
leandmist tõttu.

USA-s ringreisil viibiv kommu-
nistlikust sunnibõlaagris pääse-
nud kirjanik Solzhenitsõn avaldas
New-York Times'is artikli, milles
ta julgelt näitas ameerika rahvale,
kuidas just USA valitsus oma järe-
leandmistega on kaotanud Teise
maailmasõja võidu Moskvale ja
veel ka pärast seda on pidevalt
loovutanud Lõuna-Vietnam, Kam-
bodža ja Laos kommunisti-
se "detente" ja koeksistentsi
petlikel lubadustel, mõistmata sel-
le tagajärge.

Umbes sadasama kordas Sol-
zhenitsõn USA võimsate kommu-
nistivastaste ametiühingute AFL-
CIO poolt tema kuus korraldatud
banketti, tähendades, et "milleks
Moskva vajab aatomdõda, kui ta
saab pidevalt järeleandmist ja
kõrvalpetele rikkumiste talumise
vara vallutatud ühe rahva teise ja-
relve vabalt maailmalt" (TIME, 21/
7-1975).

30 aastat pärast Teise maailma-
sõja lõppu tulevad 30. juulil 1975 N.
Liidu korraldusel kokku 35 riigi
esindajad Moskva mõjuvõimu all
oleva Soome vabariigi pealinnas
Helsingis, et võtta osa Balti riikide
matustest ja kirjutada alla kapitu-
latsiooniaktile, millega antakse N.
Liidule tasuta saagiks Balti riigid
ja hulk ida-euroopa rahvaid. On
sümboolne, et kapitulatsiooniakti-
le allakirjutajate esotsas on USA
president, Briti peaminister,
Prantsuse president ja kokku 35
riigi esindajad, kelledest ükski
nendest peale Moskva diktaatori ei
mõista aimata, millised kaugeleu-
latuvad tagajärjed on sellel aktil
rahvaste vabadusele ja nende
enesemääramisõigusele.

On märkimisväärne, et kogu selle
"Euroopa julgustuskonverentsi"
kaheaastase arutamise kestel ei
ole ühegi riigi esindaja julgenud
tõsta üles küsimust Balti riikide
iseisvuse taastamiseks! Keegi
nende riikide esindajatest pole ku-
nagi küsinud Balti riikide rahvaste
arvamist, nagu seda on lääneliit-
laste poolt deklaareeritud Atlandi
Chartas ja inimõiguste deklaratsio-
onis, millele on kirjutatud alla
USA ja kõik Euroopa riigid. Tali-
tatakse nagu poleks üldse olemas
neid deklaratsioone või nagu ei
oleks need deklaratsioonid neile
siduvad.

Kõik see toimub ajal, mil Aafrika
ja Aasia kirjaosakamatud ja ma-
hajaõidud primitiivsed rahvad va-
banevad üksteise järele kolonisa-
tsioonivõimude alt ja saavutavad
riikliku iseseisvuse enesemääras-
misõiguse alusel. Samal ajal aga
kõrgestiharitud Eesti, Läti ja
Leedu vabariikide rahvad, kes on
tegelikult näidanud küpsust riikli-
kuks iseseisvuseks, ohverdaks
lääneriikide poolt silmi pilguta-
mata kõigi aegade kõige tooremale
ja reaktioonärsemale militarist-
likule diktaatorile N. Liidule
kolonisaatori objektidena.

Mis ütlevad nende rahvaste sü-
damed ja mida ütlevad president
Wilson, kui ta saaks näha oma jä-
reltulijalt alla kirjutamas ärand-
likule kapitulatsiooniaktile, mille-
ga trambitakse rahvaste enese-
määramise õigust ja hävitatakse
vabade riikide iseseisvuse vastu
nende rahvaste vaba tahteaval-
dust?

Võib-olla lähed kunagi täide ühe
Nürnbergi tribunaliis surma-
otsustuse viimse sõna lääneliitlaste
ette enne võtta tõmbamist: "Täna
poole meid, kuid tuleb aeg, kus
Moskva punased poovad teid!"

Trööstine endid vanas Rooma
õiguses fikseeritud toeteraga: "Ex
injuria jure non oritur" (ülekohtus ei
tekita õigust). Sellepärast on meie
rahvuslikele võitlusorganisatsioonide
vabas maailmas õigus ja ko-
hus jätkata võitlust ülekohtu ja
vägivalla vastu veelgi tugevamalt
ja teadlikumalt kui varemalt, kuni
oleme kord saavutanud vabaduse
oma rahvale.

AUGUSTOTS

Lenderi- stipendium

Koolijuhataja E. Lenderi mäle-
stusete tema endiste õpilaste poolt
asutatud fondist on otsustatud juba
eeloleval sügisel välja anda sti-
pendium kooli asutamise 68. aast-
tähtpäeval 9. sept. 1975.

Fond annab esmajoones stipen-
diume eesti keele all pedagoogi-
deks õppijale (õpetajaks koolis,
õpperingsis, lasteasas), kui ka nelle,
kes valmistavad õpetaja-kasvataja
kutsele.

Sooviavaldused koos lühikese
elulookirjeldusega palutakse saata
hiljemalt 10. augustiks aadressil:
Helmi Männik, Kristallivägen 41,
126 41 Hägersten.

Annetusi mälestusfondi saab
sisse maksta pg. konto nr. 70 18 12-
0.

E. LENDERI MÄLES-
TUSFONDI JUHATUS

Prof. Aruja Roots- is Oli aasta Lähisida ja Aafrika ülikoolides

Stockholmi saabus külastuskõule
Toronto Ryersoni politseihilise in-
stituudi füüsika ja matemaatika
professor dr. Endel Aruja, kes
viimase aasta jooksul on olnud kü-
lastisprofessorina Liibanonis ja
Keenias.

Prof. Aruja oli kutsutud loenguid
pidama Beirutis Ameerika Ülikooli
(100 aastat vanasse õppeasutusse),
mille kunagi asutasid misjonärid ja
mida praegugi peamiselt ülal
peetakse USA toetustega. Selles
ülikoolis on 5000 üliõpilase ümber,
nende hulgas nii araablasti kui ka
eurooplasi. Pärast pool aastat
Beirutis olemist läks dr. Aruja
edasi Nairobi riiklikku ülikooli, mis
on välja arendatud briti kolonaa-
lvõimu poolt asutatud kolledžist ja
kus nüüd õpib 4000 kohaliku üliõ-
pilast. Seal õpetas dr. Aruja nagu
Beirutiski füüsikat märtsist juuli-
kuuni.

Nagu ta EPL-le jutustab, olid
mõlemad külastusprofessuurid
mitmeti huvitavad. Oli võimalus
nende maadega ja nende kasvava
haritlaskonnaga tutvuda. Märgata
võis eriti suurt õppimist ja töist
sünnitust õpingutesse, mis lonkab
tõhti lääne üliõpilaste juures.

Prof. Endel Aruja

Dr. Aruja külastas teel Rootsi ka
Inglismaad, kuna ta Kanadas asu-
s Londonist. Siin Rootsis võttis
ta osa EDU-erakonna poolt kor-
raldatud liberaalsete gruppide su-
vepäevast Metsakodus.

Toronto suurim

TORONTO (EPL) — Eesti Pen-
sionäride Klubi on praegu suurim
eesti seltakondlik organisatsioon
Torontos oma 590 liikmega. Klubi
viimase kokkutuleku suvepuhu-
sele minnes oli koos Eesti Majas
300 pensionäri. Klubi esimeheks on
A. Arneem ja abiesimeheks pr. E.
Loosberg.

Sotsialistlik lähenedmine.

Okup. Eestis ei lubatud juba
ammu tarvitada sõna "saba" äri-
des ja teenuste ootamisel, tuli
ütelda järjekord. Nüüd ütlevad
humorimeelsed eestlased kodu-
maal, et ka "järjekord" ei ole
enam ajakohane, vaid koguni
"sotsialistlik lähenedmine poeeti-
le".

Ristsõna 17

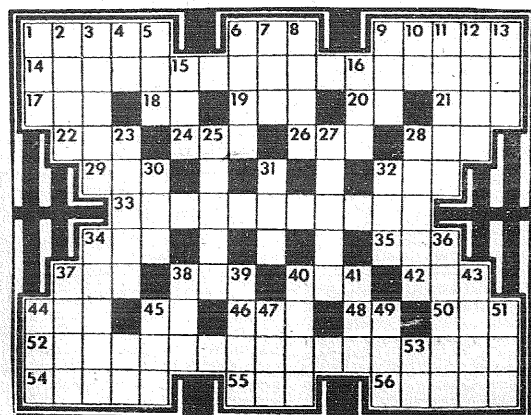
Paremale: 1 otsib rändur kõrbes
6 kutsu 9 riik Aasias 14 operite
"Orfeo" ja "Arianna" autor (ees-
ning pärisnimi) 17 nimi Pühibist 18
arsen 19 West 20 noot 21 uss
(rootsi k.) 22 mehed (ingl.k.) 24
lennuvõimetu suur lind 26 temal 28
nõusoleku 29 nimi Pühibist 32 ette-
tundmine 33 sobib, oli kooskõlas 34
vankri osa 35 temal 37 küsi
(ingl.k.) 38 roheline väli 40 mõrva-
tada Jaapani riigimees 42 Rootsi
tõandajad ühing 44 oma isik 45
prants.k.artikkel 46 vanusel 48
naatrium 50 tõmba (rootsi k.) 52
Balti päritoluga juuletaja ja kirja-
nik (1892) (ees-ning pärisnimi) 54
teatud kirj. stiil 55 kaelahe 56
maailmajagu.

Alla: 1 ning (rootsi k.) 2 kodanik
3 lõppsooda 4 sinu 5 ilmakaar 6 kaua
aega tagasi 7 nõusolekut 8 prants.
kirjanik 9 tera 10 noot 11 lõhn 12
põllutööriist om.kään. 13 R. Kipp-
lingu romaan 15 ego 16 vana in-
mene (murdes) 23 mittevastaja 25
ema 27 vahetalitaja 28 pani juurde

30 roheline väli 31 ennast 32 taga-
vara panipaik 34 vald Eestis 36
pani riita 37 palka 38 pinnamõõt 39
vanadekodu 40 vastik 41 hirtusk 43
vaba (saksa k.) 44 tera 45 naise
nimi Pühibist 47 selge 49 tiitel Lähis-
idas 51 autotsade vabrik Rootsis 53
raadium.

Lahendus 16:

Paremale: 1 kava 5 Sahara 13
ravi 15 setter 16 as 15 lassi 20 arend
21 lai 23 rahu 25 Ante 26 Ella 28 rada
30 aen 31 Egr 33 raha 35 in 37 Esra
38 reg 41 ea 42 tige 45 ruhv 47 ime
49 nurm 51 luuk 53 reis 55 laas 57
Sue 58 altar 60 kaas 62 kr. 63 muu-
kis 65 Kuus 67 Assoori 68 elas.

Leinateated

Armast venda

Evald Palk'i

Sünd. 26/6 1903 Püha-Järvel
Surn. juulis 1975 Kambjas

leinavad

PÄRJA

OSVALD ja HÄRMO
perekondadegaSUGULASED
Eestis

Meie armas ema ja vanaema

Anna Rosalie
Leppik

n-na Grönberg

Sünd. 28/11 1890 Tähtveres
Surn. 22/7 1975 Stockholmis

Sügavas leinas

LAULO ja EDMUND

LEILI ja UUNO

MONIKA ja ERIK

Matusetalitus toimub reedel, 1.
augustil kell 14 Upptändelise
kabelis Metsakalmistul.

Kallist

Viktor Ambus't

Sünd. 25/2 1924 Eestis
Surn. 19/7 1975 Göteborgis

mälestavad kurbuses

NELSINE KOBLI

ELMAR ALLIK

EDGAR KIMBERG

ENDEL KOOST

PEETER KOGER
perekonnaga

Auart Kivisaar

Sünd. 1/9 1916 Saaremaal
Surn. 22/7 1975 Stockholmis

Leinavad

SÕBRAD ja TUTTAVAD

Matusetalitus toimub teist-
päeval, 5. augustil kell 11.00
Skogs kabelis Metsakalmis-
tul.

Head sõpra

Hilja Ilves't

mälestavad ja avaldavad
kaastunnet abikaasale

perekonnad:

KRAPP

TIKAS

VEIDE

Armast

Hilja Ilves't

mälestavad leinas

HILDA ja ALO
SUURNALEIDA ja LAURI
WALKSALME ja PHILIPP
SELLI

Armast sõpra

Hilja Ilves't

mälestavad leinas

AINO ja VÄINO ESKEN

H. Freyman
suri EestisHilinenud ja kaudselt teatati suri
Tartus 11. mail 1975 Tartu ülikooli
ladina ja teiste vanade keelte õpe-
taja fil. kand. Heinrich Freyman,
sündinud 5. mail 1906. Kadunu ole-
vat veebruarist viimaseks aastaks
pärast pensionile minekut poe-
ti halvatuna ning on maetud roh-
kearvilise akadeemiliste kaastaste
ja sõprade osavõtul 15. mail Raadi
"metsakalmistule". Peled peetud
Tartu ülikooli sädikas.Akadeemilisel õpetajal Heinrich
Freymanil on väga suured teened
ladina ja teiste vanade keelte tun-
nindajana Eesti iseseisvuse lõpp-
järgus ning temale võlgnevad esi-
jones tänu need juristid, kellel ei
olnud võimalik ladina keelt
gümnaasiumides õppida. Nende
hulka kuulus ka nende ridade kir-
jutaja, kelles tunnindaja Heinrich
Freyman avastas erakorralise
mehaanilise mälu ladina keele
tekstide ja grammatika osas, mi-
stõttu osutus võimalikuks vastava
eksami sooritamise hea hindegä
rekordaja, vähem kui kolmenäda-
lase ettevalmistuse järel. Kuid
seda mitte niivõrd Freymanit
"paukimismeetoditele" kui just
tänu tema võimetele teha ainet elä-
vaks, huvitavaks ja käegakatsu-
tavaks. Sellest peale... saime
temaga väga lähedasteks sõpra-
deks.Ei ole kahtlust, et tise ladina ja
teiste vanade keelte oritendane
Heinrich Freyman, hoolimata jär-
jest halvenevast tervisest, viitis
viimseini, hoides silmade ees loo-
sungit, nagu ta seda pärast unetult
õiseid matku kange hommikukohvi
juures sageli kordas: "Vanad
roomlased jätkasid möögapüütlust
ka raskete maohaavade korral.
hoides sooli vasaku käega taga-
si." Puhka rahus, vana võitleja, pa-
ljudes süttaja ja sõber!

ILMAR ARENS

Tallinnas suri 26. juunil Arnold
Vihrman, iseseisvuse ajast tuntud
matemaatika õpikute autor ja ma-
temaatika õpetaja. Ta oli sündinud
23. märtsil 1899.Sydney's suri pärast pikemat
haigust 31. mail Helmi Jalak, n-na
Rosenberg, kes enne haigestumist
teenis ametnikuna ühes suurfir-
mas. Kadunu õppis kunsti Tallin-
nas riigi kunsttööstuskoolis ja hil-
jem nii Saksamaal kui Austraalias
ja on esinenud rohketel kunstnäi-
tustel. Ta maale leidub paljudes
kududes. Ta oli abielus tuntud aja-
kirjaniku Evald Jalakaga, kes
"Päevalehes" saavutas populaar-
suse Eesav Edvard Puuslikuna.
Evald Jalak arreteeriti kui kodan-
lik ajakirjanik a. 1940 ja mõisteti 8
aastaks Siberisse. Ta pääses hil-
jem kodumaale ja sunniti võimude
poolt oma följetoone kirjutama vä-
lismaale põgenenulle "Kodu-
maas". Jalak suri möödunud aasta
13. aprillil Tallinnas.Kuressaares suri 22. juunil
Aleksel Peet, sünd. 27. jaanuaril
1909 Põldes, Saaremaal.Kui esineb
surmajuhtumKonsulteerige suurima usal-
dusega matusebüroodThure Söderquist
Begravnings &
EldbegränselsebyråMariatorget 1
116 48 Stockholm
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised
matusetalitused
Õppäevane valvekord

O. Ibius suri

Tartus on 26. juunil surnud aja-
loolane ja tuntud karskustegelane
Otu Ibius ja on maetud kodukoha
Kolga-Jaani kalmistule 30. juunil.Otu Ibius oli suur töömees. Tema
tööd on ajaloolistele andmetele ra-
jatud, peamiselt põhjalikud alko-
hoolikust käsitlevad uurimuse-
sed, nagu alkohoolsete jookide
valmistus, alkoholimüük, alkoholi-
müük pärast monopoli tulekut jne.
Eesti iseseisvuse päevil koos-
tas ta üle 500-leheküljelise "Eesti
karskusliikumise ajaloo", mis
Teise maailmasõja puhkemise tõt-
tu jäi trükiti avaldamata.Kõik tema nii alkoholi- kui muud
küsimusi käsitlevad tööd on ta ni-
mistikku kandnud ja hoiule and-
nud. Trükitis on ilmunud tema 70-
leheküljelise brošüüri alkoholi
mõjust liiklusele. "Alkohol rooli
taga". Selle koostamisel on ta ka-
sutanud 90 mitmesugust seda kü-
simust puudutavat tööd, nende
hulgas on rohkesti ka soome, rootsi
ja teiste välismaa teadlaste töid.Ta lõpetab oma uurimuse järg-
misest kokkuvõttega: "Liiklusehu-
tus ei ole kellegi eerasi, see puudu-
tab iga inimest. Keegi ei tea, millal
ja kus ta ise või mõni ta lähedane
või mõne purjus sõidukijuhil ohv-
riks langeb. Seepärast peaks liik-
lusohutust olema kõigi ühiskonna-
liikmete südameasjaks".Otu Ibiuse soovil pidas tema ma-
tusetalitus Loomet Laja, kes oma
kõnes ütles, et "pärast Ibiuse
surma jääb karskustööd tühi koht".
Mälestussõnavõttus ütles üks noor
õigusteadusekandidaat:
"Otu Ibius oli minu õpetaja ja ee-
skuju, mina jatkan tema tööd."

Bernhard Mäelo

Kohalik elu

GÖTEBORG

Sügispidu Koitjärvel

Traditsiooniline sügispidu Koit-
järvel Tallinna Lipkonna Sõprade
Seltsi korraldusel toimub 16. au-
gustil algusega kell 19. Tõidu ja
jooget eest hoolitsevad jookide
nagu varem aastailgi. Hea pi-
dutuju tuleb iga külalisel endal
kaasa võtta.Kuna külaliste arv on iga aasta-
ga suurenenud, siis oleme väga
tänuiliku, kui kasutatakse eelre-
gistreerimist telefonil 031/29 01 54
(Hansen). Juhatus ütleb kõigile
lähedalt ja kaugel: tere tulemast!

STOCKHOLM

Helene Lepperi tänu

Südamlük tänu organisatsioo-
nidele ja isikutele, kes mind minu
südamepäeva puhul isiklikult, kir-
jalikult, telegrammidega, lille-
dega ja kinkidega mees pidasid
ja rõõmustasid.

HELENE LEPPER

EKSITAVAD VEAD

Ilmar Arensi kirjutises "Norra
kindral ja Jämslandi asehaldur tuli
Saaremaalt" (EPL 19/7) on ülal
peas juhtunud kaks trükkiviga, mi-
lised lugeda alljärgnevalt õienda-
tuks: 1) seitsemendas tekstireas
peab 1707 asemel olema 1806 ja 2)
kaheksandas tekstireas R. v. Hou-
sen'i asemel R. v. Houven.

• Keelenurk

Mitte ära vahetada

asuma — asetsema. "asuma"
käib elavate olendite, ka seltside ja
asutuste kohta; "asetsema" tuleb
tarvitada eluliste asjadest rääki-
des.and — anne. "and" (anni) on
annetus, kingitus; anne (ande) on
vaimuanne, talent.alistuma — alluma. "alistuma"
tähebend alla andma; "alluma"
tähebend all olema, kellegi või
millegi alla kuuluma. "alistumi-
ne" on tegevus, "allumine" on
seisukord.avastama — leiutama. "avas-
tama" on midagi olemasolevat
teatavaks tegema; "leiutama" on
midagi enneolematut välja mõt-
lema.tagajärg — järeldus. "tagajärg"
on umbes sama, mis "tulemus";
"järeldus" on millegi kohta järe-
ldatud otsus. Viga on ütelda: "sel
teol olid halvad järeldused". Peab
olema "tagajärjed".vahest — vahel. "vahest" tä-
hebend võib-olla; "vahel" tähen-
dab mõnikord.käsitama — käsitlema. "käsit-
sema", "käsitama" tähebend aru
saama; "käsitlema" tähebend
vaimselt millegagi tegelema (kä-
sitama küsimust); "käsitsema"
tähebend füüsiliselt millegagi te-
gelema (käsitsema relva, masi-
nat).lääbima — läbistama. "lääbima"
on läbi minema (mitte läbi käima,
nagu viimasel ajal ekslikult tarvi-
tatakse); "läbistama" on läbi
tungima, läbi puurima.ilm — maailm. "ilm" on mete-
oroloogiline seisukord; "maailm"
on maade ja rahvaste kõikus.
Mitte siis "ilmasõda" ja "ilma-
vaade", vaid "mailmasõda" ja
"maailmavaade".maabuma — maanduma. ("maabuma" tähebend (laevalt)
maale tulema; "maanduma" tä-
hebend maapinnale laskuma (näit.
lennuk).sarnane — niisugune, selline.
säärane jne. "sarnane" tähebend
millegi taoline, millegagi või kel-
legagi üht moodi ("need kaksikud
on väga sarnased") ega tohi seda
tarvitada näitava asesõna tähend-
duses.veendumus — veene. "veendu-
mus" on teekspidamine; "veene"
(veende) on veenmise vahend, ar-
gument.sama — niisama. "sama" on
seesama; võrdluse puhul tuleb
tarvitada "niisama". "niisama
suur", "niisama ilus".üal pidama — üles pidama.
"üal pidama" on elatama, toita-
ma; "üles pidama" on käituma.

HELMIE ELLER

Dollarid
aeti ahjuWASHINGTON — USA saatkond
Saigonis põletas 5 miljonit US dol-
larit enne kui Lõuna Vietnam kok-
ku varises, et see mitte ei langeks
kommunistide kätte, ütles üks va-
lituse teadaanne. See 5 miljonit
dollarit oli osa sellest 12,5 milj.
dollarilisest hädabassist, mis saadik
Graham Martin nõudis kaks päeva
enne kui maa langes kommunisti-
de kätte, et maksta taan Vietnamis
rahvastastele.Käesolevaga teatan, et büroo on
jälle pärast suvepuhkust avatud
aripäeviti kell 10–16.

MADIS PARRE

õigusteadlane

Nybrokajen 17, 111 48 Stockholm

Tel. 08/20 18 12

Noorte maailmalinnas

Algus lk. 1

Ikku! kogu aeg, kuna ikka ja jälle saabus vanu skautluse tegelasi oma perekondadega, et kohata vanu sõpru, vahetada vanu mälestusi ja elada üle eesti nooruse olevikku.

Saksamaa päev langes esmaspäevale ja see algas saksa jahisarve-lugude puhumise-ga äratuseks. Kuna Sak-samaa on jalgpalli-maa, siis toimus muidugi ka jalgpalli-võistlus "saksile" ja "rootslaste" vahel, kusjuures esimesed võidid endid pannud sõjaväelaste jalgpallirüh-masse. See tore vahetus aga ei vastanud matši tulemusele, mis langes "Rootsile" 6:2, kuigi poolaeg läks viiki 2:2.

Saksa päeval anti võimalus ka Austraaliale end tutvustamiseks: esinduse liikmed jutustasid oma kängurude maast ja eesti skautlusest seal.

Õhtul lantsseeriti suurlaagri "suur uudis", milleks oli va-baõhu diskoteek. Professionaalse kvaliteediga heliseadis rahuldas noorte nõudeid: see oli vali, ent siiski münsarikas. Noored olid vaimustuses, kõigil oli hea tuju, aj eesmärk anda võimalust noortele koh-tamiseks ka vabamates vor-mides, saavutati juba esime-sel õhtul.

Ameerika päeval, teisipäe-val, demonstreerisid "jänkid" ameerika jalgpalli, lauldi ameerika wild-west-laule ja tehti sketshe tüüpiliste näh-tuste kohta USA-s.

Neljapäev oli Kanada päe-vaks, "kanadalaste" poolt vastavalt sisustatud, toimus hundude -hellakeste suur luuremäng ja vanemskau-did - vanemgaalid - rajurid läksid pikale haikmatkale.

Rajurite haik, kus õõbimine toimus tee peal, jätkus reede-sel "matkapäeval" ja lõppes Mullisjões "Teisnikuga" koos juhtidega. Laagris toimus õine palvus laagrikirikus, mida pidas maleva kaplan praost Elmar Tõidsepp.

Laupäev ja pühapäev, maailmalaagri kõrgepunkt, kuulus ka külalistele, keda on

kogu laagri jooksul olnud pal-ju lähedalt ja kaugel. Kogu laagri kestel tõotanud tege-vusringid esitasid erinäitluse-l oma töö tulemusi, laagri laste-pargis oli nukketeatri etendus "Võluluuna" (noortele on toimunud ka etendus laagri kinos). Eriliseks elamuseks kujunes aga õhtune suurloke.

Pühapäev, kirikupäev, al-gas jumalateenistusega Met-sakirikus. Järgnesid võistlu-sed, suplemised, sport jne.

Esmaspäeval, eelviimasel laagri päeval, algas kogu laagri maas-ala puhastamine. Tegevusringid lõpetasid oma töö ja õhtupoolel mindi dis-koteeki tantsima või lõkku-tulede äärde mediteerima.

Ja teisipäeval oligi 1975-nda aasta maailmalaager Metsa-kodu oma lühikesel, ent sasta intensiivsema elu elanud. Maailmalaagri elanikkond, ülimalt rahul muljetega ka korraldusega, läks laiali üle kogu maailma, et kolme aasta pärast taas kohata Lakewoo-dis, USA-s, samas paigas, kus toimus maailmalaager "Ko-guja".

Laagris torkasid silma noorte rinnal märgid "Räägi minuga eesti keelt". Need oli valmistanud kunstnik Harri Laks, kes aitas juba ette, et eri maade noored kipuvad omavahel kõnelema eri keeli. Kui aga teisel on juba rinnal sihuke märk, siis ei pääse eesti keele rääkimisest, liia-tegi kus eesti keel end peale sundis ühise nimetajana eri maade eesti noorte omavahel-lisel läbikäimisel. Ja nagu laagrilõhet "Metsakodu päe-vakaja" jutustab, olnud huvi nii suur, et üks hundu koguni küsinud: "Vad heter hundu-laager pä estniska?"...

Mullisjões, laagrilinna naa-berlinnas, toimus ka eesti noortejuhide konverents, kus Ilmar Ploor rääkis ameerika skautlusest ja etnilistest gruppidest selles, Sven "Til-lu" Hanson käsitles skautluse suhteid ühiskonnaga, Richard "Riks" Norvell vaatles eesti maailmalaagreid (neid on ol-nud kuus) võrdluses ja Andres Kiing püüdis kaugemale vaa-

data loengus "Eesti tuleviku perspektiivid".

Eesti lipp, mis lehvib laagri kestel, on kujunenud juba ajalooliseks. See heisati ni-melt esmakordselt a. 1950 Ävatyri rootsi suurlaagris, viidi ülemaailmsele jambo-reele Austriasse a. 1951, lehvib Stockholm Drevvikenis suu-r-laagri kohal 1952, maailma-laagris Shotimaal Blair Atho-l'is 1954, Ängelholmi eesti "Viru" suurlaagris 1956, Ba-den Powelli jamboreel 1959, Smålandis eesti "Olevilinnas" suurlaagris a. 1960 ja mitme-tes tavalistes laagrites. Nii lipul kui eesti skautlusele on mõndagi siin Rootsisis juba seljataga... (EPL/K/TS)

Skorzeny surnud

MADRID (VES) — Madridis suri 67 a. vanuses kol. Otto Skorzeny, kes 1943. a. sai kuulsaks, kui ta Itaalia mägestikust vahestas kaelmurda lennuretkega Mus-solini.

Hiljem tegi Hitleri talle ülesan-deks rõõvida kindral Eisenhower, kuid see katse ei õnnestunud. Skorzeny tegutses Hispaanias äri alal.

Eestlane VOA Euroopa-osak. abijuhatajaks

WASHINGTON (VES) — Wash-ingtonis nimetati Ameerika Häälle Euroopa divisjoni abijuhatajaks Vello Ederma. Sellele divisjonile alluvad peale 3 Balti osakonna veel kuus Ida-Euroopa ja neli Lääne-Euroopa keelteosakonda.

V.E. oli varem aasta Eesti osa-konnas ja siis 14 aastat uudiste keskosakonnas, kus tõusis esiteks Euroopa uudiste juhatajaks ja siis vahetuse juhatajaks. Viimati oli ta seal uudiste peatoimetajaks.

V.E. on ameerika armee re-servkapten. Akadeemiliselt kuulub ta Eesti Üliõpilaste Seltsi viilist-lasperre. Ta on sündinud Rakve-res.

Göteborgs-Tidning:

"Mihhail Kalinin" katkestas reisi baltlaste pärast

GÖTEBORG (EPL) — Vene ristleja "Mihhail Kalinin", mil-line pidi reedel, 18. juulil lahkuma turistidega Stockholmist Tal-linna, katkestas ootamatult väljasõidu — "tehnilistel põhjus-tel", nagu N. Liidust teatati rootsi reisibüroole. See — reisi-jaile nii ebameeldiv situatsioon — on annud Göteborgs-Tidningile põhjust järgmiseks kommentaariks 21. juulil:

— Võib ju vaadata mööda sellest hoolimatusest ja kommets puudusest, mida nõukogudevõimud näitavad sellega, et nad nii lühikese aja etteteatamisega jätvavad ära ammu väljakuulutatud reisi, kuid on siiki huvitav mõelda tegelikele põhjustele.

Tallinnas korraldati näda-lavahtusel rahvuslik laulupi-du. Laulupidudel on Balti riikides saja-aastane traditsioon ja need võlvvad kohale küm-neid tuhandeid lauljaid ja sadu tuhandeid kuulajaid.

Viimastel aastatel on nii Eestis kui ka Lätis juhtunud, et publik on spontaanselt, kui ametlik kava lõppenud, ha-kanud rahvusliku manifes-tatsiooni avaldusena laulma "lubamatuid" laule.

Kuna suur hulk välismaa turistidest, kes külastavad laulupidu, on ise baltlased, siis kanduvad ka teated protesti-dest läänemaailma. Pole

võimatu, et laevareis lõpetati just sellepärast.

See käitumine ei sobi sugugi pidulikkude kinnitusele avara-maks liikumiseks üle piiride, millele N. Liit paari nädala pärast Euroopa julgeoleku-konverentsil alla kirjutab.

Göteborgs-Tidning lisab veel:

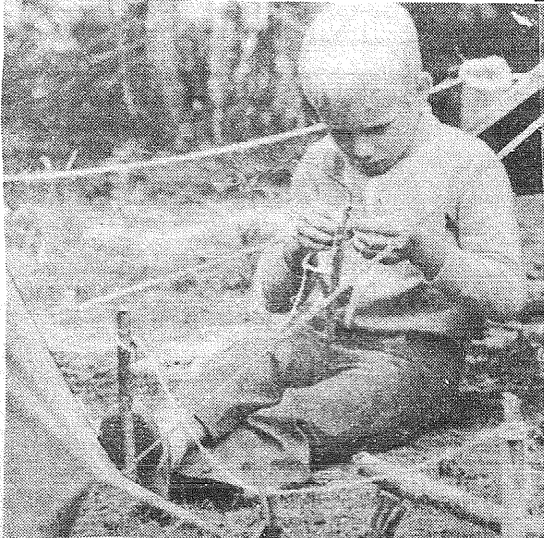
— 1980. a. olümpiamängude purjesõidusvõistlused kor-raldatakse Tallinna reidil. On üsna tõenäolik, et eesti põ-randaalne opositsioon kasu-tab seda haruldast võimalust demonstratsioonideks välis-pressi ees.

Kas nõukogudevõimud reageerivad siis ka varjatud võtete ja kiusatustega turis-tide vastu? Olümpiakomiteel ja rootsi turistbüroodel on kahtlemata põhjust seda kü-simust tungivalt ja aegsasti enne olümpiaadi selgitada. (EPL/MR).

Venelaste manöövrid

PARIS (ME) — N. Liidu sõja-laevastik kasvab kogu aeg. Moskva merearmada, millest võitis osa üle 200 sõjalaeva, all-veelaeva ja lennukid pidas suuri manöövreid. Manöövritel võitis osa ka N. Liidu kalalaeva.

Soveti merevägi on opereeri-mas Atlandil, Vahemeres ja vii-maseil ajal India ookeanis, sest Pärsia lahest stardivad oma teekonda tuhanded õlilaevad. Manöövritel oli näha uusi Kara-klassi ristlejaid, mis on varusta-tud eriliste laevade õhkimise ra-kettidega.

Maailmalaager "Metsakodu" argipäevast pisimate elanike juures. Vasakul harju-tab väike hundu Kaarel Rebas sõlmede sidumist, paremal moment hundude "Met-

sakaare" laagrist, kus noored kuulavad juhi seletusi (ME-fotod KRUUSMÄGI/MAANDI)